

MALMÖ HÖGSKOLA
FAKULTETEN FÖR
HÄLSA OCH SAMHÄLLE

DET GLÖMDA RUMMET

TRÄDGÅRD SOM VÄLBEFINNANDE MILJÖ FÖR ENSAMKOMMANDE BARN ?

MARITA LYNARD

Examensarbete i socialt arbete

91-120 hp

Master

Malmö Högskola

Hälsa och samhälle

205 06 Malmö

DET GLÖMDA RUMMET

TRÄDGÅRD SOM VÄLBEFINNANDE MILJÖ FÖR ENSAMKOMMANDE BARN ?

MARITA LYNARD

Författare Lynard, M. Det glömda rummet. Trädgård som välbefinnande miljö för ensamkommande barn? *Examensarbete i socialt arbete 30 högskolepoäng*. Malmö högskola: Fakulteten för hälsa och samhälle, institutionen för Socialt arbete 2016.

Syftet med studien är att undersöka om ensamkommande barn som är placerade på HVB-hem skulle kunna må bättre genom att använda den utemiljö som finns i anslutning till HVB-hem när de blir placerade där. Syftet är också att ta reda på om man skulle kunna använda vistelse i trädgård som metod på HVB-hemmet. Detta har gjorts genom intervjuer med ensamkommande barn som bor på ett HVB-hem, samt intervjuer med praktiker som arbetat i projekt där trädgård varit metoden i det sociala arbetet.

Det finns forskning som visar att tid i trädgårdsmiljöer kan förbättra hälsotillståndet hos stresspatienter. Det finns även forskning som visar att vistelse i trädgård ger en känsla av sammanhang och en upplevelse att vara i nuet. De som flytt krig bär ofta på traumatiska upplevelser som på olika sätt kommer till uttryck i psykisk ohälsa. Det kan vara stress, sömnsvårigheter, posttraumatisk stressyndrom eller ångest. Kommunen ansvarar för att hjälpa de ensamkommande barnen mot ett bättre mående, men kunskap om hur vi på bästa sätt hjälper dessa barn är bristfällig. En tanke om att vistelse i trädgård kan hjälpa dessa barn till bättre mående var därför viktigt att undersöka.

Resultatet i studien visar på att ensamkommande barn har en längtan efter att vistas mer i trädgården. De beskriver att trädgården är en plats där de kan komma i kontakt med minnen från sitt hemland och därigenom vara i ett sammanhang. Trädgården och odlingen ger ett sammanhang som är viktigt för att bygga den nya identiteten i det nya landet.

Det har i undersökningen visat sig att trädgården kan vara en plats där ensamkommande barn kan reglera sina känslor och en plats där de kan få tillgång till positiva känslor och där igenom må bättre. Det kan uppstå betydelsefulla samtal mellan personal och boende när de gör saker tillsammans i trädgården. Dessa samtal skiljer sig från samtalen inomhus, där man mest verkar pratar om de rutiner och strukturer som finns på HVB-hemmet. Dessa samtal kan vara viktiga ur många aspekter, så som att skapa relationer, bli sedd och hörd och bygga en bro mellan då och nu, som kan hjälpa de ensamkommande mot bättre mående.

Nyckelord: Green therapy, supportive nature, social work, utemiljö, behandling, hälsa, samtal, trädgård och ensamkommande barn.

THE FORGOTTEN ROOM

GARDEN AS A COMFORTING ENVIRONMENT FOR UNACCOMPANIED MINOR REFUGEES ?

MARITA LYNARD

Author Lynard, M. The forgotten room. Garden as a comforting environment for unaccompanied minor refugees?

Thesis in social work 30 University points. Malmö högskola. Faculty for health and society, institution for social work 2016.

The purpose with this study is to investigate if unaccompanied minors who are placed in foster homes would attain a better health when using the outdoor environment which is in the vicinity of the foster homes in which they are placed. The purpose is also to investigate if its possible to use time in the garden as a method in the foster homes. This study has been done through interviews with unaccompanied minors who lives in a foster home, and through interviews with staff working in a project were garden was a method in their social work.

There is research showing that time in the garden environments can improve health for stress patients. There is also research showing that time in the garden gives a feeling of coherence and a sense of being in the presence. Those who have fled from war have often been exposed to traumatizing experiences which in various ways leads to mental illness. The symptoms can be stress, disruption of sleep, post traumatic stress disorder or anxiety. The municipality is responsible to aid the unaccompanied minors to attain a better mental health, but the knowledge on how to provide the aid is insufficient. It was important to investigate the idea to use time in the garden as a means to help these minors improve their health.

The result of the study shows that unaccompanied minors has a desire to stay more time in the garden. They describe the garden as a place were they can connect to memories from their native country and thereby feel a sense of coherence. The garden and the cultivation of it gives a coherence which is important to create a new identity in their new country.

The investigation has shown that the garden can be a place were the unaccompanied minors can regulate their emotions and a place were they can access positive emotions and hence feel better. It can infuse important conversations between the minor and staff when they do things together in the garden. These conversations differ from the conversations that take place indoors, which tend to deal with routine and structures of the foster home. These conversations can be vital in many aspects, like establishing relations, to be seen and heard and build a bridge between the past and the present. This can help the unaccompanied minors to improve their health.

Key words: Green therapy, supportive, nature, social work, outdoor environment, treatment, health, conversation, garden and unaccompanied minor.

”När vi inne pratar fotboll och skojar, bus. Ute pratar livet”.

Innehåll

1. Inledning	8
Problemformulering	8
Syfte	9
Frågeställningar	9
2. Bakgrund	10
Barn med behov av samhällets stöd	10
Stöd som erbjuds dessa barn	11
Boende	11
Vuxna relationer	12
Kunskap och professionalitet	12
Grön terapi	14
Koloniprojektet	14
3. Forskningsöversikt	16
Litteratursökning	16
Tidigare forskning	16
Hälsoträdgårdar	16
Kritik mot tidigare forskning	18
Trädgården som rum	18
4. Teori	22
Supportive Environment Theory	22
Sensory Integration Theory	24
Kritisk granskning av val av teorier	24
5. Metod och material	26
Forskningsstrategi	26
Avgränsningar	26
Urval och intervjuprocess	27
Etiska övervägande	31
Förförståelse	32
Bearbetning av data	33
Studiens tillförlitlighet	34
6. Resultat och analys	35
Trädgården	35
Resultat av intervjuer	35
Tidigare erfarenheter och identitet	35
Trygghet	37
Känslor i trädgården	38
Samtalet	41
Språk	43
Trädgård som metod	44
Analys av materialet	46
7. Diskussion	50
Kunskapsluckor	50
Förslag till förändring	50
Tänkbara forskningsfrågor	50
8. Litteraturlista	51

Förord

Som så många andra när man ska börja skriva sin uppsats så var valen mellan olika ämnen många. Jag hade en riktlinje från min dåvarande chef, som önskade att mitt val var inom ramen för något vi skulle kunna ha användning för i kommunen. Jag arbetade som socialsekreterare inom Barn och familj och stötte på många problemområden som skulle vara värda att undersöka närmre.

Under tiden jag funderade gjorde jag ett studiebesök i Alnarps rehabiliteringsträdgård. Det var i ett helt annat sammanhang än inom mitt arbete, då jag var en del i ett av Alnarps vanliga studiebesök en söndag. Jag har en holistisk grundsyn på människan och världen och när guiden berättade om deltagarnas respons på habiliteringen var det inget som förvånade mig. Jag har tidigare läst 15 hp om djur i vården, där jag fått bekräftat att välmående även påverkas av vår närhet till djur, så detta var inget nytt för mig. Det som var nytt var den forskning som bedrivs. Nu kan man vetenskapligt visa att trädgårdsmiljö är en miljö som hjälper stresspatienter och strokepatienter tillbaka till välmående fortare. Denna forskning fascinerade mig.

Genast satte jag detta i relation till de ensamkommande barnen som kommer till Sverige. Tänk om det skulle vara så att den tidigare forskning som finns, skulle visa sig vara applicerbar på dessa barn. Tänk om vi i Sverige har en resurs på de HVB-hem där vi placerar barnen som vi inte vet om. Tänk om trädgården är denna resurs. Kanske vi då skulle kunna använda vistelse i trädgård som en metod för att hjälpa barnen må bättre. Jag var tvungen att undersöka om det skulle kunna vara så. Mitt val var gjort.

Det har varit en kurvig resa, med många nya lärdomar. Uppsatsen har växt i takt med intervjuerna och så min kunskap. Till min hjälp i mitt arbete har jag haft min handledare och tillika kursansvarig, Pernilla Ouis, som själv är nyanserad till den forskning som bedrivs på Alnarps. Ytterligare stöd i min uppsats har getts av Anna-Maria Pålsdottir som är en av de personer som bedriver forskning i Alnarps. Detta har inneburit att jag som student har haft två starka röster och utgångspunkter att relatera till. Jag har förhållit mig till ”två sidor”, liksom uppsatsens upplägg, där miljöpsykologi och socialt arbete möts.

1. Inledning

I detta kapitel presenterar jag problemformulering, undersökningens syfte och frågeställningar. Det utgör grunden för hur uppsatsen vidare tar form.

Problemformulering

Idag är det en stor flyktingström i Europa och Sverige. År 2014 tog Sverige emot ca 7000 ensamkommande flyktingbarn och 2015 var siffran ca 35 000. 88 % av dessa barn beviljades permanent uppehållstillstånd. (Migrationsverket.se 160215). I februari 2016 beräknade man att det samma år skulle komma mellan 12 000-25 000 ensamkommande barn till Sverige (Migrationsverket.se 160223). Migrationsverket meddelade att i maj månad 2016 fanns det 31 880 asylsökande ensamkommande barn inskrivna på migrationsverket (Migrationsverket.se 160918). 2015 kom de flesta barn från Afghanistan, men även från Syrien, Irak och Somalia. 92% var pojkar och hälften av dessa var i åldern 16-17 år. (Gärdegård 2017)

Det finns flera studier som visar på psykisk ohälsa hos ensamkommande barn. I en studie gjord på ensamkommande barn i Sverige kunde man se en försenad utveckling, psykiska problem, dålig social anpassning och låg självkänsla 3-5 år efter ankomsten till Sverige. Det fanns också hos dessa barn en ökad risk för posttraumatisk stressyndrom, sömnsvårigheter och ångest (Fazel 2012). En annan studie i Sverige där man utvärderade ensamkommande barn från Iran 3,5 år efter ankomsten såg man att anpassningen i det nya landet är en komplex process där exponering för krig och våld samt individuell sårbarhet var viktiga riskfaktorer för långvarig posttraumatisk stressyndrom (Almqvist och Broberg 1999). Den kraftiga flyktingströmmen de senaste åren har inte än följts upp. Området är relativt ungt och det finns inte mycket forskning om hur det går för dessa barn, insatser är inte utvärderade och man vet inte hur vi på bästa sätt förbättrar social integrering, skolgång och psykisk hälsa. (Gärdegård 2017)

De flesta som söker asyl i Sverige har under sin flykt hemifrån fått erfarenheter som påverkar deras psykiska hälsa negativt. Det kommer i uttryck i en inre stress, sömnsvårigheter, mardrömmar, och att de inte kan komma till ro på kvällen (Zivic 1992). Stressfaktorer efter ankomsten till ankomstlandet kan till exempel vara att känna sig rädd för vad som ska ske i framtiden, inte ha några släktingar i det nya landet, att bli ifrågasatt under asylprocessen eller att känna sig tvingad att uppge fel identitet, historia eller ålder. Man har i undersökningar sett att flyktingar uppvisar mer depression efter att ha varit med om krig. De var också mer rädda och ledsna (Socialstyrelsen 2013b).

Det finns en del forskning som visar på svårigheter att hjälpa dessa barn att må bättre. Studier har visat att det kan vara svårt för de vuxna omkring de ensamkommande barnen att lägga märke till deras dåliga mående, och att ungdomarna själv misslyckas med att säga vad som plågar dem (Kohli 2006). Svårigheter med att ge den hjälp de behöver baserar också på bristen av kunskap hos flyktingarna om var de kan få hjälp. De kan inte själv söka sig till de institutioner som eventuellt kan hjälpa dem och de förstår inte det sjukvårdssystem som de möter i sitt nya land (Huges 2014). Det har också visat sig i undersökningar att socialarbetare undviker att fråga om sådant som kan vara jobbigt och svårt för barnet att tala om. Detta beror på olika saker, men kan tex grunda sig i att socialarbetaren vill visa hänsyn och inte börja prata om något som barnet kanske inte vill prata om (Backlund, et al. 2012). Allt detta gör det svårt för de vuxna runt barnet att veta hur man kan hjälpa till och stödja på bästa sätt.

Många barn får inte den hjälpen de behöver då barn och ungdomspsykiatri har svåra utmaningar att anpassa rätt vård till dessa patienter. Vissa barn och ungdomspsykiatriska mottagningar tar inte emot ungdomar som fyllt 16 år och vissa tar inte emot barn och ungdomar som befinner sig i en asylprocess (Socialstyrelsen 2013a).

Jag är väl medveten om att studera hälsa och välmående är komplex och att det finns många bidragande faktorer till god hälsa. The World Health Organization tillsammans med de nordiska länderna i samarbete med United Nations Environment Programme organiserade den Tredje internationella konferensen av Health Promotion, med ”Stödjande miljöer för hälsan” som tema, i Sverige, Sundsvall 1991. Utifrån denna konferens kom ”Sundsvallspyramiden” till, som beskriver de sex viktigaste miljöerna som bör vara stödjande i ett samhälle för att hälsan ska vara god. Dessa är arbete, transport, mat, hem och omgivning, utbildning och social support. Konferensen i Sundsvall identifierade många exempel och metoder för att skapa stödjande miljöer som kan användas av politiker, beslutsfattare och samhället i stort. Konferensen påpekade att alla har en viktig funktion och roll i att stödja olika miljöer för hälsan (Haglund et al 1991). Mitt bidrag blir att undersöka om och i så fall hur vi kan använda trädgård som stödjande miljö i relation till ensamkommande barn.

Det har i tidigare forskning visats att utemiljöer kan vara stödjande miljöer för människans välmående (Grahn 2011, Adevi 2012, Pálsdóttir 2014 mfl.). Då det inte finns tidigare forskning kring om vi skulle kunna använda trädgården som hälsofrämjande rum på HVB-hem för ensamkommande barn är det en kunskapslucka som skulle kunna vara värd att titta närmre på.

Syfte

Syfte med denna studie är att se om samhället på något sätt kan hjälpa ensamkommande barn att må bättre genom att använda den utemiljö som finns i anslutning till HVB-hem när de blir placerade där. Syftet är också att se vad de ensamkommande tänker om sin trädgård och om de vill ha den annorlunda för att de ska vistas mer där och kanske för att må bättre. Syftet är också att ta reda på om man kan använda vistelse i trädgård som metod.

Min hypotes är att tidigare forskning inom Grön terapi kan användas på HVB-hem och ensamkommande barn och på så sätt påvisa vikten av att använda HVB-hemmets trädgård i hälsosyfte och metod i socialt arbete.

Frågeställningar

- Hur kan trädgårdsmiljön i anslutning till det HVB-hem där de ensamkommande barnen bor vara en resurs utifrån välmående?
- Hur upplever de boende sin trädgård?
- Kan vistelse i trädgården vara en metod i socialt arbete?

2. Bakgrund

I bakgrundskapitlet redogör jag för de ensamkommande barnens behov av stöd och kommunens ansvar för detta. Därefter redovisar jag hur grön terapi kan användas och ger ett exempel på ett projekt som varit framgångsrikt för målgruppen ensamkommande barn.

Barn med behov av samhällets stöd

Ensamkommande barn är enligt 1 § femte stycket lagen (1994:137) om mottagandet av asylsökande med flera en gemensam beteckning för barn under 18 år som vid ankomsten till mottagarlandet är skilda från sina föräldrar eller någon annan vuxen som kan ha trätt in i deras ställen. Ett barn ska bara anses som ensamkommande med dess konsekvenser det får så länge ingen förälder eller vuxen trätt in i föräldrarnas ställe finns tillgänglig och har förmåga att ta hand om barnet. Gemensamt för dessa barn är deras uppbrott från invand miljö, föräldrar och nätverk. Majoriteten kommer från våldsamma områden med blodiga konflikter och många bär på erfarenheter att vuxenvärlden svikit dem. De flesta av dessa barn har i sina hemländer varit med om svåra upplevelser så som hot och våld, förluster av familjemedlemmar och vänner och en avsaknad av skolgång. Dessutom har flykten till Sverige varit lång och farlig där det kanske förekommit misshandel, fängelse och övergrepp. (Socialstyrelsen 2013b)

De ensamkommande barnen behöver boende, utbildning och stöd för att klara sig i det nya landet. De behöver ett hem och trygga och kärleksfulla relationer med vuxna som på något sätt kan utgöra en ersättningsfamilj. De behöver avlastas ansvar och de behöver stöttas i att ta steg in det nya samhället, få en fungerande skolgång och ges möjlighet att känna delaktighet och medinflytande i frågor som rör deras liv. Trots att de kanske har varit med om tortyr, krig, människohandel och omsorgssvikt finns det i dem resurser och egenskaper som gör att de klarat att hantera det de utsatts för. De har tagit stort ansvar under lång tid och många av de ensamkommande barnen som kommer till Sverige är självständiga, handlingskraftiga och kompetenta. Likväl är de i behov av särskilt stöd och omvårdnad. Dessutom finns det i denna grupp av barn en högriskgrupp med en hög sårbarhet. Denna grupp behöver identifieras och erbjudas riktade stöd- och behandlingsinsatser. (Socialstyrelsen 2013b)

Förhållandet i mottagarlandet är avgörande för de ensamkommande barnens hälsa och utveckling. Brist på stöd i mottagarlandet riskerar att skada barnen allvarligt (Sallnäs 2000). När ensamkommande barn kommer till Sverige gör de en jämförelse med sina tidigare erfarenheter. De hoppas att de ska få ett bättre och lugnare liv och att de ska få det tryggare än de tidigare haft. Barnen förmedlar att de har en stark drivkraft att skaffa sig ett bra liv i Sverige. Första tiden i Sverige är dock en kritisk tid. Det bemötande och stöd de får när de anländer till Sverige kan ha stor betydelse för deras framtid. (Backlund, et. al. 2012)

Flertalet av de ensamkommande barnen har upplevt trauman av olika slag. Ett trauma kännetecknas av en yttre händelse som står utanför den egna kontrollen som leder till maktlöshet, känsla av kaos och en stor sårbarhet. Osäkerhet om man ska överleva eller inte räknas också som trauma. Plågsamma minnesbilder gör att människan gör allt för att förtränga dessa, och detta leder i sin tur till överspändhet, koncentrationssvårigheter och överdriven vaksamhet. Traumatisering kan vidare ge diagnosen posttraumatisk stressyndrom (PTSD), anpassningsstörning eller annan psykiatrisk diagnos. Flera av de ensamkommande barnen har också utsatts för långvarig stress och de har en historia av övergivenhet i bemärkelsen att de är utan sina föräldrar i ett främmande land. (Backlund, et. al 2012)

Barnens första tid i Sverige kan liknas vid en fortsatt osäker ”resa” efter den traumatiska flykten och att mottagandet kan skapa ytterligare och onödigt otrygghet för barnen. Otryggheten förstärks av bristande kontroll över sin livssituation. Barnen är i regel oförberedda på vad som väntar dem vid ankomsten till Sverige. De mister kontrollen över sin livssituation och oron över att inte få uppehållstillstånd skapar stor otrygghet. För barn som har flytt undan krig och otrygghet kan känslan av att inte vara hotad till livet till en början innebära en lättnad. Men även om barnen upplever att de själv är i säkerhet, är många mycket oroliga för familjemedlemmar utanför Sverige. Denna ovisshet skapar en viss form av otrygghet som påverkar den unges liv (Backlund et al. 2012). En form av trygghet skulle kunna skapas av tillit i de relationer som det ensamkommande barnet har omkring sig. De skulle då inte vara så ensamma i sin otrygghet gällande sin nuvarande situation (ibid).

En annan faktor som bidrar till psykisk ohälsa är de ensamkommande barnens identitet. Dessa barn behöver förhålla sig till olika tillhörigheter. Identitetsutvecklingen är livslång och sker ömsesidigt mellan hur andra uppfattar en och hur man uppfattar sig själv. Identitet handlar delvis om självuppfattning och upplevelsen av att vara den samma över tid, vilket kan bli svårt för dessa barn som får förhålla sig till helt nytt land, nytt språk och ny kultur. (Backlund et. al 2012) En problematik som Backlund mfl lyfter är att dessa barns bakgrund osynliggörs på grund av att det är oklart vilka vuxna som ska ta en föräldraroll när barnen bor på HVB-hem.

Stöd som erbjuds dessa barn.

Boende

Det vanligaste boendet som erbjuds ett ensamkommande barn som fyllt 15 år är boende på ett HVB-hem. HVB-hem betyder Hem för vård av boende, och är en boendeform som ska ersätta ett boende i en familj. På ett HVB-hem arbetar personal dygnet runt och det ska finnas en vårdplanering gjord av ansvarig socialsekreterare för barnet. Vårdplaneringen ska vara strukturerad och hjälpa barnet framåt vad gäller hälsa, skola och vidare utveckling mot vuxenlivet. Som kommunal institution finns ett mål att integrera de ensamkommande barnen i det svenska samhället. (Socialstyrelsen 2013a)

2 kap 1§ SoL

Varje kommun svarar för socialtjänsten inom sitt område, och har det yttersta ansvaret för att enskilda får det stöd och den hjälp som de behöver. Detta innebär ingen inskränkning i det ansvar som vilar på andra huvudmän.

6 kap 1§ SoL

Socialnämndens ska sörja för att den som behöver vårdas eller bo i ett annat hem än det egna tas emot i ett familjehem eller i ett HVB-hem.

HVB-hemmet ska se till att den unge får utbildning i förskola eller skola, ska få sina behov av både hälso- och sjukvård, samt tandvård tillgodosedda och vid behov ska få stöd i umgänge och kontakt med föräldrar, syskon och andra närstående. Det ska hjälpa ungdomen att integreras i det svenska samhället samtidigt som de stötts i att upprätthålla band till sitt hemland. (Socialstyrelsen 2013b). Att upprätthålla band till sitt hemland samtidigt som man integreras i det svenska samhället kallas transnationellt perspektiv. Att vara en del i en transnationell familj innebär att medlemmarna i familjen mestadels eller tidvis lever åtskilda, samtidigt som medlemmarna verkar för en sammanhållning (Eastmond 2007). Denna sammanhållning kan ta sig i uttryck på olika sätt. Det kan tex vara att två systrar bakar bröd samtidigt och håller kontakten via telefon så de har känslan av att baka tillsammans, (ibid) eller att man som boende på ett HVB-hem odlar samma grönsaker som sin övriga familj på andra sidan jorden, för att få känsla av samhörighet.

När ett barn placeras på ett HVB-hem innebär det att andra vuxna än föräldrarna tar över ansvaret för daglig vård och tillsyn. Grunden är att barnet ska vistas i en miljö som påminner om en vanlig familj med vuxna som föräldragestalter. Det är dock viktigt att komma ihåg att man på ett HVB-hem förväntas bedriva en yrkesmässig verksamhet (Sallnäs 2000).

Vuxna relationer

När ett barn placeras i vård på ett HVB-hem innebär det att andra vuxna än föräldrarna tar över ansvaret för daglig vård och tillsyn. Grunden är att ungdomen ska vistas i en familj med vuxna som föräldragestalter, men då ungdomar istället placeras på HVB-hem är premisserna inte lika tydliga. Ett HVB-hem är inte en familj eller ett familjehem. Det är en institution där man förväntas bedriva yrkesmässig verksamhet (Sallnäs 2000). Det är dock en strävan hos HVB-hem att vara så hemlika som möjligt. Marie Sallnäs (2000) har i sin rapport *Barnavårdens institutioner, framväxt, ideologi och struktur*, tagit fram de faktorer som gör ett HVB-hem så hemlikt som möjligt. De faktorerna är att man på HVB-hemmet utgör praktiska uppgifter som en vanlig familj gör, daglig tillsyn, omvårdnad, fostran, ger mat, kläder och bostad. Man organiserar vardagen med måltider, aktiviteter, fritidssysselsättning och man äter tillsammans. Man strävar efter att knyta känslomässiga band som liknar en god familj. Banden ska vara unika och bygga på relationen mellan ungdomen och personalen (ibid). Dessa faktorer kan finnas trots att man bedriver yrkesmässig vård. Det som skiljer sig mellan HVB-hem och familjehem är att vården på HVB-hem oftast bedrivs genom olika metoder som personalen arbetar efter. I Sallnäs (2000) rapport undersökte Sallnäs vilka metoder som HVB-hem arbetade efter. De vanligaste svaren var att de erbjuder en naturlig familjemiljö, har individuella samtal och familjesamtal. Hon tillfrågade personal om vad de uppfattade att ungdomarnas främsta behållning av att vistas på HVB-hem var. De flesta, 43% , uppgav ”få emotionellt stöd/ få annan syn på sig själv”. De uppgav också att personalens viktigaste uppgift var att ge omsorg till ungdomarna.

I rapporten *Ensam och flyktingbarn* (Backlund et. al. 2012) gav flera ungdomar dock uttryck för negativa upplevelser kopplade till institutionsliknande förhållanden. De upplevde stora boenden som stelbenta gällande regler och att de hade opersonliga relationer med personalen. Även de barn som trivdes bra på sina boenden saknade ett familjesammanhang med närmare relationer. Rapporten lyfter också barnens känslor av otrygghet utifrån att de fått flytta från boenden till boenden, och att detta försvårar att skapa djupa relationer med personalen.

Kunskap och professionalitet

De ensamkommande barnen ska erbjudas kunskap och professionalitet av samhället och de vuxna som de möter på HVB-hemmet. Det visar sig dock finnas en del svårigheter. Socialstyrelsen (2013a) gör gällande att kunskapen om metoder som kan förebygga psykisk ohälsa hos ensamkommande barn är otillräcklig. Kanske har denna otillräckliga kunskap att göra med den skepsis som kan finnas hos socialarbetare kring metoder. Denna skepsis handlar ofta om en misstro om att erfarenheter hos socialarbetare ska ses som mindre värda i relation till behandlingsprogram och evidensbaserade metoder (Bergmark och Lundström 2007). Diskussionen om evidens i socialt arbete tog fart på 1990-talet och kom att handla om att söka vetenskapliga belegg för att insatser och behandlingar fungerade. Utvecklingen mot ett evidensbaserat socialt arbete har utstått viss kritik, där man har ifrågasatt om socialt arbete verkligen är mätbart (Hertz och Johansson 2012).

Socialarbetare intar ofta en roll där de vill uppfattas som en som driver förändringsprocessen framåt. Mycket beror på det terapeutiska förhållningssätt som socialarbetaren intar. Utifrån ett behandlande perspektiv fäster man en stor tilltro på socialarbetarens förmåga att stödja

ungdomen (Denvall 2011). Begreppet ”stödsamtal” i socialt arbete kan kopplas till det engelska ordet ”empowerment”. Detta begrepp kommer från självhjälpkulturen vars grundläggande ideologi är att hjälparbete är att undvika att passivisera människor och istället hjälpa dem att mobilisera sina egna resurser (Hertz och Johansson 2012). Detta belyser även Cecilia Heule (2011) som resonerar kring hur lätt människan institutionaliseras och nämner hur socialtjänstens institutioner befäster identiteter hos dem som är inom socialtjänstens försorg. För att motverka den stigman lyfter hon fram vikten av förändringsarbete som drivs av de drabbade själva. Hon belyser att engagemanget och känslan hos dem att äga sin egen förmåga till förändring är viktig (ibid).

Socialt arbete handlar om att hantera och förstå ”sociala problem” där grunden i detta arbete utgörs av möten och samtal mellan socialarbetare och klient. Dessa möten ska präglas av genuinitet och har som syfte att leda till en gemensam insiktsskapande förändringsprocess (Bergmark och Lundström 2007). Hertz och Johansson (2012) kritiserar dock, och gör oss uppmärksamma på, att samtalen ofta får fokus på klientens inre värld, tankar, känslor och upplevelser, och menar på att människans sociala bakgrund och de historiska omständigheter som format dem är minst lika viktiga att prata om.

I en rapport, *I transit – ensamkommande barn berättar* (Malmsten 2012) berättar barnen att det är viktigt att de själv får välja hur mycket de vill dela med sig av sin historia och att vissa av deltagarna i rapporten tycker om att få frågor om sin bakgrund, och andra tycker inte om det. Det är alltså väldigt olika vad barnen tycker. I rapporten framkommer det att personalen inte brukar fråga om deras bakgrund. Barnen känner sig likgiltiga inför detta och säger att de svarar om de får frågor, men att de annars inte bryr sig så mycket. Detta bekräftas i rapporten *Ensam och flyktningbarn* (Backlund, et al 2012) där det blir tydligt att socialarbetare undviker att fråga om sådant som antas vara jobbigt och svårt för barnen att tala om. Detta rör sig om barnens flykt och resa till Sverige. Denna försiktighet motiveras på flera sätt. Dels handlar det om socialsekreterarens egna förmåga att förstå och ställa frågor om barnens upplevelsevärld. Det handlar även om att socialarbetarna uppfattar att barnen inte vill titta bakåt, utan framåt och fokusera på nuvarande liv. Detta ska respekteras, menar man. Det finns också ett antagande om att barnen inte vill berätta för socialarbetaren, särskilt inte under asylprocessen. Man vill då inte sätta barnet i en position som innebär att de behöver ljuga för sin socialarbetare. Detta skulle kunna påverka deras relation, menar man. En annan tanke som socialarbetarna har i rapporten är osäkerheten kring hur nära relation man ska skapa till ungdomen som kan avvisas och tvingas ut ur landet.

Det framträdande i samtalet mellan barnet och socialarbetaren är information från socialarbetaren till barnet. Socialarbetaren lägger stor vikt vid att få barnet att förstå hur socialtjänsten fungerar och förklarar för barnet vilken plats i mottagarsystemet som myndigheten verkar. När det kommer till information från barnet till socialarbetaren tar inte detta så stor plats. Backlund m fl (2012) problematiserar detta. Samtidigt som socialarbetaren avstår från svåra samtal med ungdomen pekar de på svårigheter ett fånga ensamkommande barns behov. Samtal med barn i svåra situationer är ett prioriterat område inom socialt arbete, men samtidigt avstår man från att ta svåra samtal med denna grupp av barn. Vad barnet då går miste om är bekräftelse på sin situation, att saker som gjorts mot dem har varit fel och att det är normalt att känna som de känner.

När barnen beskriver hur de blivit bemötta i Sverige uttrycker de flesta att de blivit korrekt behandlade men att det är svårt att få kontakt och skapa nya relationer i samhället. Vad gäller relationen till sin socialsekreterare säger de att socialarbetaren ger vaga besked, ändrar sig

efterhand eller lovar saker som sedan inte infrias. I socialarbetarnas utsagor om hur de hanterar barnens förväntningar på socialtjänsten tar frågor av materiell och ekonomisk natur stor plats och dessa kan ibland tolkas av socialarbetarna som anspråk och krav. Att få barnen att fokusera på andra saker och samtidigt vara tydlig med vilka regler som finns inom socialtjänsten presenteras som ett adekvat sätt att ”komma runt” dessa frågor. Vad som emellertid framgår är att socialarbetarna tycks ha vissa bekymmer med hur de ska förhålla sig till de ungas pretentioner (Backlund, et al 2012). Språket kan också vara en anledning till bristande kommunikation. Socialarbetare berättar att de många gånger i samtal med ensamkommande pratar förbi varandra. Tänkbara orsaker kan vara att man har olika språklig bakgrund, olika sätt att tänka och uttrycka sina tankar. Därför går budskapet inte fram, eller man menar olika saker fast man använder samma ord (Backlund, et al 2012).

Grön terapi

Redan 1896 uppmärksammade stadsmissionären och filantropen Helen Campbell växternas positiva påverkan på barn. Campbell drev en verksamhet med växter på en stödskola för pojkar i ett av New Yorks låginkomstområde. Där byggdes ett växthus för att förbättra skolgården och de flitigaste eleverna fick ta med sig en växt hem som sin egen. Om de kunde visa upp växten igen några månader senare, välkött och uppvuxen, belönades de med ytterligare en växt. I stadsdelen blev dessa växter ett tecken på familjens skötsamhet och omsorg att man hade välködda växter i fönstret ut mot gatan. (Nilsson 2016)

Forskning kring trädgård och grön terapi har sitt ursprung i miljöpsykologi. Miljöpsykologi som ämne uppstod i skärningspunkten mellan arkitektur och psykologi. Det är alltså samverkan mellan dessa två discipliner som har bidragit till miljöpsykologins uppkomst (Küller 2005). Samtidigt som arkitekterna och psykologerna inledde sitt samarbete präglade en kanadensisk läkare, Hans Selye, begreppet stress som uttryck för en generaliserad respons på miljöstimulering hos individen. Ganska snart stod det klart att stress kunde bli följden av såväl psykisk som fysisk belastning och särskilt intressant var iakttagelsen att psykisk överbelastning kunde medföra kroppsliga symptom. Genom detta byggdes en brygga mellan psykologi och fysiologi. Den svenska stressforskaren Lennart Levi vidgade begreppet till att omfatta psykosocial stress, och miljöpsykologin har efter det använt stressbegreppet som uttryck för en reaktion på en dålig miljö i allmänhet (ibid).

Miljöpsykologi handlar om hur miljön påverkar människan och hur vi kan påverka miljön för att få bättre hälsa. Ett projekt som inspirerats av detta är Koloniprojektet i Malmö Stad. Koloniprojektet är ett projekt som har många likheter med uppsatsens målgrupp; ungdomar som har flytt från krig och söker asyl i Sverige.

Koloniprojektet

Koloniprojektet startades utifrån att personal vid Malmö kommunala transitboende för ensamkommande flyktingbarn ville utveckla och förbättra mottagandet för dessa barn. Det var Malmö Stad som var ansvarig. Projektet handlade om att ungdomarna tillsammans med personal skulle planera och driva en odlingslott. Utgångspunkten var att ungdomar i transit befinner sig i en utsatt situation med obearbetad trauman. Med rekommendationer från vårdinsatser samt forskning om naturens förmåga till bland annat stressreducering hade personalen en förhoppning i att odlingslotten skulle vara en meningsfull aktivitet för ungdomarna. Tanken var att odlingslotten skulle komplettera den vård som ungdomarna fick genom vårdcentral och sjukhus. Odlingslotten låg nära transitboendet och gjorde att de snabbt kunde lämna boendet för att vistas i odlingslotten. Förhoppningen var att förebygga stress,

minska förekommande sömnproblem, magproblem och huvudvärk. Man ville bryta passivitet, isolering och negativa tankespiraler. (Sociala Resursförvaltningen 2010)

Syftet med projektet var att undersöka, och få en uppfattning om arbete med trädgård kan främja bättre hälsa för ensamkommande barn. Man valde i projektet att inte intervjua deltagarna. Rädslan för att de skulle avstått från projektet om de skulle behöva intervjuas gjorde att man valde att inte göra detta. Man ville inte heller utsätta dem för att än en gång uppleva att de skulle behöva berätta sin historia för ännu en vuxen. (Sociala Resursförvaltningen 2010)

Genom Koloniprojektet utvecklade man arbetsmetoder inom verksamheten ensamkommande barn. Koloniprojektet har varit ett sätt att börja ta fram ett trädgårdsprogram anpassat för en transitverksamhet. Personalen på boendena föreslog att trädgårdsprogrammet etablerades hos vårdcentral, barn och ungdomspsykiatri och teamet för krigs och tortyrskadade. Flera i personalen var överens om att trädgårdsaktiviteterna väckte intresse och nyfikenhet hos de boende och att det bidrog till en inspirerande och stimulerande boendemiljö till det annars institutionsliknande boendet. (Sociala Resursförvaltningen 2010)

Man beräknade att ca 150 ungdomar varit deltagande i projektet. Utvärderingen gjordes efter rapporter baserade på observationer, dagboksanteckningar från arbetet med odlingslotten samt intervjuer med berörd personal från boendena. Efter utvärderingen kom man fram till att man genom trädgårdsaktiviteterna hade kunnat erbjuda ungdomarna på Malmö transitboende;

- fysisk aktivitet i naturmiljö,
- hjälp till att skapa en känsla av att finnas i ett sammanhang och här och nu,
- alternativ till tolksamtal vid dåligt mående,
- aktiviteter som kunde bryta dagar av ångest och passivitet,
- en rofylld plats med möjlighet för återhämtning,
- ett tema för språkträning,
- social delaktighet. (Sociala Resursförvaltningen 2010)

Projektet avslutades 2014. Det togs inte beslut om någon fortsättning.

När de ensamkommande barnen befinner sig i Sverige är det samhällets skyldighet att ge dem det stöd de är i behov av. Detta stöd innefattar boende, hjälp till att må bra, vuxna relationer och utbildning. Något som skulle kunna bidra till bättre mående är att vistas mer i grön miljö, vilket grön terapi skulle kunna hjälpa till med. Jag tittar närmre på om trädgård kan vara en resurs utifrån välmående, hur de boende upplever sin trädgård och om vistelse i trädgård kan vara en metod i socialt arbete. Till hjälp har jag använt teorier som har sitt ursprung i miljöpsykologi. Dessa kopplas sedan till socialt arbete, likt det sätt som Koloniprojektet visar.

5. Forskningsöversikt

I detta kapitel beskriver jag hur min undersökning av litteratur gått till och vad som finns inom tidigare forskning. Jag redovisar tidigare forskning kring hälsoträdgårdar, därefter redovisar jag kritik mot denna tidigare forskning, sedan redovisas trädgårdens betydelse som rum.

Litteraturundersökning

Litteratursökningen har utgått från att leta tidigare forskning på det jag vill undersöka samt inom de områden som min undersökning berör. Sökningen utgick till en början från olika databaser så som till exempel Google scholar, Malmö Högskolas databas Summon och det nationella bibliotekssystemet Libris. Jag hittade också relevant forskning på Sveriges Lantbruksuniversitets hemsida, SLU.se och deras databas Epsilon. Jag sökte litteratur i ämnet genom Adlibris och denna litteratur ledde mig vidare i ytterligare referenser. Även Socialstyrelsens hemsida vägledde mig framåt i vad som var viktigt att titta närmre på vad gällande min uppsats. Jag använde sökord så som Green therapy, supportive nature, social work, utemiljö, behandling, ensamkommande barn, rum, betydelse, hälsa och trädgård.

Min undersökning tar avstamp i tidigare forskning gällande trädgårdsmiljö i relation till hälsa, så kallad grön terapi. Forskning som bedrivs kring att öka den fördjupade förståelsen för stödjande utomhusmiljöer visar att närkontakt med naturen är en viktig faktor för återhämtning. Människors behov och läkning kan bli tillgodosedd genom andra terapier, men forskning visar att man ser samma resultat i naturliga miljöer som om du regelbundet går i traditionell terapi (Pálsdóttir et.al. 2014). Jag hittade ingen tidigare forskning som tittat på hur utemiljön kan påverka ensamkommande barn boendes på HVB-hem. Detta fick jag bekräftat i kontakt med forskare på SLU, Sveriges lantbruksuniversitet. Det har inte gjorts någon forskning på trädgård och HVB-hem för ungdomar.

Jag har även tittat närmre på vilken betydelse trädgården som rum har. Det har inom pedagogiken forskats länge på hur utemiljön påverkar rörlighet, kreativitet och inläring. Det finns inte liknande forskning på ungdomar, och i synnerhet inte hur utemiljön och utevistelse påverkar rörlighet, kreativitet och inläring hos ungdomar som är placerade i HVB-hem. Men att likna lekens betydelse med aktiviteter i trädgården hos ungdomarna ger oss en aspekt om vikten av att vistas utomhus. Man har till exempel i undersökningar bland barn på förskola och skola sett att rum eller platser som är mindre statiska uppmuntrar och stimulerar i högre grad barnen till att tala och förhandla med varandra om de möjligheter som den fysiska miljön ger (Eriksson Bergström 2013). Björklid (2005) menar också att det är i leken som barnen bearbetar sin verklighet. Trädgården som rum kan vara ett ställe för aktivitet. Att aktivera sig på fritiden kan hjälpa till att hantera sin tillvaro för att må bättre, men också en möjlighet att skapa relationer. Att dessutom hålla på med något som man gjort i sitt hemland kan ses som ett sätt att skapa kontinuitet i livet (Backlund et al. 2012).

Tidigare forskning

Nedan redovisar jag tidigare forskning som finns kring hälsoträdgårdar och den kritik som lyfts mot denna forskning. Jag redovisar också forskning som belyser trädgården som rum.

Hälsoträdgårdar

Vad gäller hälsa och trädgård är SLU, Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för arbetsvetenskap, ekonomi och miljöpsykologi, i Alnarp ledande. 2002 startades ett forskningsprojekt med syftet att behandla långtidssjukskrivna personer med stressrelaterad ohälsa genom rehabilitering i naturmiljö (Adevi 2012; Pálsdóttir et.al. 2014).

Pálsdóttir m fl (2014) beskriver att när deltagarna i Alnarps forskningsprojekt vistades i trädgården fick de en känsla av att de härstammade därifrån och att naturen hjälpte dem att komma närmare sina känslor. I kontakt med naturen kände de en kraft inom sig som gav känslan av tillhörighet och en större helhet. Deltagarna upplevde att naturen blev som ett plåster på deras hudlösa skinn och deras sårbarhet. De beskrev också att de hade ett förtroende för naturen, att de kunde känna att naturen omfamnade och stödde dem när de bearbetade starka känslor. Deltagarna kunde också beskriva hur naturen inspirerade. De beskrev utemiljön som en oändlig värld med obegränsad frihet, en källa till kreativitet. Där fanns en minivärld som rörde sig i sin egen takt, som väckte en lycka de inte kunde hitta inom sjukhusmiljön. Att ta hand om växter minskade stressen. Att återplantera i större krukor väckte eftertanke om sin egen situation, att man själv behöver rätt jord och näring för att växa och blomstra i framtiden (Ibid.).

Adevi (2012) har genomfört studier där huvudsyftet var att öka förståelsen för hur naturliga miljöer kan stödja och tillföra förbättring i hälso- och stressrelaterade frågor. Hälsosträdgården i Alnarp användes som plats för forskningen, och deltagare var personer som var sjukskrivna på grund av stressrelaterade åkommor. Det var ca 1350 deltagare i studien, och den omfattade frågeformulär, djupintervjuer och observationer för att mäta hälsotillståndet. I dessa studier visas ett samband mellan barndomens landskap och var en individ känner sig hemma som vuxen. Adevi (2012) såg ett samband mellan lägre stress och naturbaserade aktiviteter i miljöer där de kände sig mest hemma. Att känna sig dragen till ett specifikt landskap blir som en påminnelse av en plats där individen känner sig trygg och hemma. Just resultatet av trygg, säker och stödjande miljö i relation till stressfrågor var huvudresultatet i hennes genomförda studier. Hon drar paralleller till känslan av trygghet utifrån relationer till sina föräldrar, främst mamman. En trygg uppväxt i en viss miljö gör att känslan av trygghet återskapas i liknande miljö när barnet blir vuxen. Samma miljö kan ha olika betydelse för olika personer. Ett torg med enkel växtlighet kan av en äldre person tyckas vara en plats för lugn och ro medan det av ett barn kan upplevas som en plats för äventyr (Grahn 1991). Mårtensson (2004) skriver om platser i en ny miljö som påminner om platser som mött barnets behov och önskningar i uppväxten, kan fungera som en miljörelation som ger människan en känsla av trivsel och hemtrevnad. Dessa platser kan hjälpa till i identitetsskapandet. Ett visst träd en bit från huset kan fungera som ett viktigt identifikationsobjekt under uppväxten, och ett liknande ställe kan fungera som en plats som uttrycker vem man är (ibid). Identitet är något som många människor förknippar med hemhörighet. Hemhörigheten kan vara rent social, en tillhörighet bland människor, särskilt när urbanisering och migration blir allt vanligare. Samtidigt innebär identitet en komplex upplevelse av att känna sig rotad och ha minnen förknippade med något, ofta en plats eller ett landskap (Lisberg Jensen 2008).

Sahlin (2014) redovisar fyra studier som gjorts i relation till trädgård och hälsa. Dessa studier gjordes som en följd av att många anställda upplevde mer stress på sina arbeten och att man vet att långvarig stressexponering kan leda till fysiska och psykiska hälsoproblem. Man intervjuade deltagare i den naturbaserade terapin som bedrevs i Alnarps hälsosträdgård, de fick svara på frågeformulär och självskattningar, samt att man mätte både blodtryck och hjärtfrekvens under olika tidpunkter. Ena studiens syfte var att öka kunskapen om effektiva rehabiliteringsprogram för individer med stressrelaterad psykisk ohälsa genom att undersöka hur deltagarna beskrev och värderade sin habilitering. Resultatet visade att upplevda paralleller mellan naturens processer och det egna livet gav tröst och en stark positiv känsla att ingå i ett större sammanhang som man inte kunde påverka, utan mer hämta kraft ifrån. Resultatet visade också på vikten av att träna på att vara i nuet och att vistelse i trädgård ändrade dysfunktionella mönster. Andra studien syftade till att undersöka effekter på

förekomst av utbrändhetssymptom och stressrelaterade somatiska symptom. Resultatet blev att den självskattade upplevda stressen hade minskat, och förändringarna kvarstod efter en 12-månaders uppföljning. Tredje studiens syfte var att undersöka utvecklingen av sjukskrivning hos deltagarna. Resultatet visade en stor förflyttning från vanlig sjukpenning till rehabiliteringsersättning, dvs ett steg mot återgång till arbete. Fjärde och sista studien syftade till att undersöka om avspänning i naturen på olika sätt påverkade den riktade uppmärksamheten somt blodtryck och hjärtfrekvens. Resultaten tyder på att avspänning i naturen har en positiv effekt på den riktade uppmärksamheten och att avspänning utomhus i natur kan vara ett effektivt inslag i förebyggande och rehabiliterande insatser vid stressrelaterade symptom (ibid).

För att trädgårdsterapi ska kunna matcha patientens behov i tillfrisknandet bör det finnas två olika inriktningar i trädgården (Grahn 2005). Det bör finnas en del som är mer kravfylld och inriktad mot odling, aktiviteter och social gemenskap. Genom att odla och vara delaktig i trädgården stimuleras upplevelser som färger, dofter, smak, balans och känsel. Det bör också finnas en annan del som är mindre kravfylld, som är mer naturlig och restorativ. Detta restorativa rum kan antingen liknas vid vildmark eller som en mer öppen miljö. Terapin förmedlar budskapet att när man tar en paus och stannar upp slösar man inte tid, det är istället då man finns i tiden och är närvarande (ibid). De studier som ligger till grund för denna kunskap är studier för sjuka, funktionshindrade och/eller äldre, där metoderna var gåturer, djupintervjuer, dagböcker med teckningar och fotografier och man skulle ta reda på hur trädgårdsterapi påverkade rehabiliteringen. Grahn (2005) poängterar att alla moment som utförs, oavsett om det är en aktivitet eller något mindre kravfyllt, ska det för patienten kännas meningsfullt. Det är denna meningsfullhet som driver motivationen framåt mot förändring till bättre mående.

Kritik mot tidigare forskning

Kritik har riktats mot denna tidigare forskning. I *Det gröna finrummet* (Lisberg Jensen och Ouis 2014) har författarna en kritisk infallsvinkel att resultatet skulle kunna bero på att de som har tid att besöka gröna områden kanske egentligen är mindre stressade individer i sig. De resonerar också kring att de som bosätter sig nära grönområden är de som värderar dessa områden högt och har en förförståelse om hur positiv utevistelsen i dessa är för deras hälsa. De poängterar också att människor som bor nära grönområden och oftare är mer aktiva och har bättre hälsa, kan bero på att aktiviteten i naturen kan vara faktorn för bättre hälsa, inte naturen i sig.

Lisberg Jensen och Ouis (2014) belyser svårigheterna med att forska kring orsak och verkan när det kommer till grön terapi och poängterar att det finns flera faktorer som spelar in om naturen ska ha betydelse för hälsan. De resonerar utifrån ett intersektionalistiskt perspektiv där de olika maktordningarna tar plats, så som kön, ålder, etnicitet, utbildning, klass, boende, sexuell identitet och funktionsnedsättning spelar roll. De sätter detta i sammanhang till sociala konstruktioner, dvs hur mening uppstår i ett socialt sammanhang. Deras kritik mot tidigare forskning är att detta inte inkluderas i förklaringsmodellerna.

Trädgården som rum

SiS, Statens institutionsstyrelse publicerade 2006 en rapport, *Rum för återanpassning* (Janssen och Laike) som tittade på den fysiska miljön inom låsta avdelningar, och hur denna miljö kan påverka ungdomarnas behandlingsresultat. Syftet med rapporten var att samla den kunskap som finns om den yttre miljöns betydelse och som kan användas för att förbättra villkoren och behandlingsresultaten för alla som berörs av institutionsvård. Det konstaterades

att tidigare underökningar är ytterst fåtaliga, och att inom området vårdinrättningar för ungdomar finns relativt liten specialkunskap framtagen. (Janssen och Laike 2006) Rapporten behandlade inte utomhusmiljön.

Rapporten utgår från teorier som utgår att människor i allmänhet trivs bäst i en lagom aktiverad miljö. För lite stimulering leder till uttråkning och för mycket leder till överaktivering och stress. Båda situationerna leder till påfrestningar. Dessa påfrestningar kan leda till förhöjt blodtryck, andningstakt, adrenalinutsöndringar osv. Närvaro av för många människor på för liten plats leder till försämrade känsloläge och förhöjd ångest hos den enskilde. Rapporten förtydligar hur människor söker sig till miljöer som ger dem optimal stimulering och där de kan få optimal kontroll. Om man känner att omgivningen begränsar ens frihet eller om man inte kan påverka ens omgivning ökar denna stressen (Janssen och Laike 2006). Rapporten tar fram flertalet exempel på hur den fysiska miljön inomhus kan ändras för att stressen ska minska hos ungdomarna som befinner sig på institution. Rapporten nämner också forskning som visar att grönska är viktig för mänskligt välbefinnande. De behandlar inte denna kunskap med konkreta exempel till förändring.

Sammanfattningsvis avslutas rapporten med att det framkommer att den fysiska miljöns inverkan har behandlats i tidigare studier som en underdel av andra påverkansfaktorer. Oftast har den sociala miljön varit huvudmålet för undersökningar som rör ungdomars hälsa. Man konstaterar att även om det förekommer undersökningar inom ett brett register av miljövariabler finns det många viktiga utforskade områden när det gäller specifikt den fysiska miljöns betydelse på vårdanstalter för ungdomar. (Janssen och Laike 2006)

Det är positivt att rummets betydelse för välmående börjar studeras inom socialt arbete. När det gäller Trädgård som rum bör denna med fördel sättas i relation till rummet inomhus. För att mäta utomhusvistelsens effekter behöver vi använda inomhusvärden. Detta har Mårtensson mfl (2009) gjort när det gäller förskolebarn. Mårtensson et. al (2009) studerade korrelationen mellan utomhusvistelse och uppmärksamhet hos förskolebarn. Hon inkluderade också ett resonemang om utomhusvistelse i relation till inomhusvistelse. Man ville se om vistelse utomhus på förskolorna gjorde skillnad på barnens uppmärksamhetsförmåga. Man använde mätinstrumentet OPEC, Outdoor Play Environment Categories, där man tittar på utemiljöns sammansättning utifrån tre olika delar. Dessa tre delar ger olika poäng, och utemiljön på förskolan får de poäng som POEC visar. Dessa delar är utomhusarean, andel yta med buskar, träd och kuperad terräng, samt integrationen mellan vegetation, öppna ytor och lektytor. Detta mätinstrument sattes i relation till ECADDES, The Early Childhood Attention Deficit Disorders Evaluation Scale, som mätte barnens uppmärksamhetsförmåga. Mätinstrumentet innehåller observationer kring så som ögonkontakt, impulsivitet och förmåga att lyssna m.m. Resultatet visade att korrelationen mellan höga siffror i OPEC och större förmåga att hålla uppmärksamhet är hög. Man fann stöd för hypotesen att grön utemiljö har hälsofrämjande potential för förskolebarn. Man kunde dock inte se att längden av utomhusvistelse gjorde någon skillnad. Längden utomhusvistelse måste sättas i relation till hur långa dagar barnet är på förskolan och hur mycket tid barnet vistas utomhus på helger. Utomhusvistelser på förskolan behöver också sättas i relation till inomhusvistelser. Material gjort på förskolebarn visar att lekar utomhus med högt tempo och spridd uppmärksamhet genererar ett mer samlat och fokuserat samspel inomhus. Likaså blir utomhusmiljön viktig som en rekreativ möjlighet utifrån de krav och påfrestningar som inomhusmiljön utsätter barnen för. Bostaden som funktion bidrar till en plats där man äter, sover och umgås och fyller en viktig roll som orienteringspunkt i tillvaron. När vi är utomhus hamnar vi i en mer öppen situation. Den lägre graden av kontroll över vad naturen kan skapa tvingar oss att bli mer vaksamma.

Denna vaksamhet i naturen skapar en direktkontakt med vår förmåga och tillit till att kunna relatera till naturen. Speciellt naturmiljöer men även byggda miljöer möjliggör och inbjuder till en mängd olika konkreta aktiviteter som människan behärskar väl och inte behöver uppfatta som kravfyllda (ibid).

Callaway (2005) har också påvisat i sin rapport *The Early Years Curriculum – A View from Outdoors* hur utomhusmiljön blir betydelsefull i arbete med barn. Rapporten beskriver ett utomhusprojekt för en grupp skolbarn. Barnens livssituation var tyngd med föräldrar som var arbetslösa med följande fattigdom och resursförlust. Barnen uppvisade ett omfattande behov av stöd. Syftet med projektet var att erbjuda barnen utomhusmiljö under en halv dag/ vecka i tio veckor. Att uppmuntra barnen att respektera utomhusmiljön, erbjuda dem att utveckla en känsla av vördnad och beundran för naturens skönhet, att komplettera och utveckla skolans läroplan, att stödja dem i att tala och lyssna och att utvecklas i sin sociala och emotionella utveckling. Utvärderingen av projektet visade bland annat att barn som tidigare varit isolerade i klassrummet lättare kunde ingå i sammanhang när de vistades utomhus. Självförtroende, deras sociala utveckling och deras språkutveckling stärktes. Man kunde se att tiden utomhus bidrog till spontan kunskapsutveckling. Den lugnare miljön påverkade barnen positivt och de visade oftare glädje och humor.

Ytterligare kännedom om hur trädgården som rum hjälper barn och unga mot bättre välmående har Bee Kind Garden i USA. Det etablerades 1997 och sedan dess har cirka 300 barn i åldrarna 4-14 år, med sviktande fysik och mental hälsa till följd av övergrepp, misshandel och vanvård vistats där. Brister på stöd och omsorg är omfattande för dessa barn. I Bee Kind Garden arbetar man med trädgården som en terapeutisk miljö för behandling och bemötande av utsatta barn. Barnen kommer till trädgårdsprogrammet via en hjälporganisation. Gruppen omfattar 6 - 8 barn och det terapeutiska arbetet sträcker sig över ett tre-timmarspass/ vecka i sex veckor. Personalen har utarbetat ett arbetssätt för att närma sig barnen, som har fysiska och psykiska svårigheter. Dagarna fylls med utflykter, lärande om miljön, trädgårdsaktiviteter, man tillverkar något från naturen eller så är man med djur, till exempel rider på en häst eller klappar en kanin. Trädgårdens design har tre syften.

1. att utgöra en trygg miljö för barnen och deras lek.
2. att utgöra en stimulerande miljö för undervisning
3. vara en plats där barnen vågar umgås med djur och andra människor, där de vågar skapa relationer.

Verksamheten utgår från anknytningsteorin som beskriver det lilla barnets behov av att få knyta an till en stabil närvarande vuxen. Barn som upplevt trauman i form av övergivenhet, övergrepp eller misshandel kan få en bild av att vuxna inte går att lita på och/ eller att de som barn inte är värda att älskas. Genom vistelse i naturen med terapeuten ger man dessa barn andra upplevelser. Man lägger stor vikt vid att barnen i trädgården ska känna sig absolut trygga. De ska också kunna kontrollera vad de vill uppleva i trädgården. Erfarenheter av plötsliga utfall och en oförutsägbar vardag bytas nu ut till att så långt som möjligt själv ha kontroll på sin situation. (Nilsson 2016)

Jordan (2015) beskriver i sin bok *Nature and therapy – Understanding counselling and psychotherapy in outdoor spaces* om hur trädgården och utomhusmiljön kan användas som rum för samtal och hur trädgård och utomhusmiljö påverka samtalet mellan klient och terapeut. Detta är applicerbart på relationen personal och ensamkommande barn som bor på HVB-hem. Jordan (2015) skriver att terapi och samtal utomhus har en effekt på den

terapeutiska relationen mellan terapeut och klient. Utomhusmiljön kan agera som mellanhand mellan terapeut och klient. En klient kan till exempel känna en för stor intensitet av att sitta i ett rum mitt emot terapeuten som ständigt försöker ha ögonkontakt. Maktdynamiken mellan klient och terapeut verkar också bli påverkad. För vissa klienter kan möjlighet att röra sig i ett rum utomhus eller vandra med terapeuten bryta den professionella distansen mellan dem, och terapeuten blir mer mänsklig. Det kan vara svårigheter för terapeuten då det kan bli svårare att behålla det terapeutiska fokuset i arbetet, å andra sidan kan det uppstå en viss avslappning för klienten i relation till terapeuten som tillåter dem att öppna upp och känna sig säkrare i ett delat utrymme istället för ett utrymme kontrollerat av terapeuten. (Jordan 2015)

Om liknande finns att läsa i *Tänkvärda trädgårdar – när utemiljön blir en del av vården* (Schmidtbauer mfl 2005). Där beskrivs hur relationen förändras mellan psykolog och patient på ett vårdboende när behandlingen och samtalen flyttar utomhus. Samtalen utomhus skapar bättre förtroende mellan psykolog och patient och patienterna blir mer öppna. Ute upplevs inte personalen som specialister och rollfördelningen dem emellan blir därför något annat. Kommunikationen ökar från patientens sida och utomhus blir man mer människa än patient.

3. Teori

Framträdande teorier inom grön teori är Supportive Environment Theory, SET och Sensory Integration Theory, SIT. Dessa är sammansättning av flera olika teorier, där bland annat begreppet KASAM ingår. KASAM är ett begrepp som ingår i teorin om det salutogena perspektivet, vilket är en väl förankrad teori inom socialt arbete i både behandling, samtal och utredningsarbete. Teorierna SET och SIT vägledde mig i vilka frågor jag skulle kunna ha som utgångspunkt när jag intervjuade informanterna. Teorierna inspirerade mig i att skapa en intervjumall som jag sedan utgick ifrån när jag gjorde intervjuerna. Jag förtydligar detta i kursiv stil nedan. Jag avslutar detta kapitel med att kritiskt granska val av teorierna.

Supportive Environment Theory

Teorin om den stödjande miljön, The Supportive Environment Theory (SET) handlar om att människor sedan årmiljoner utvecklats i en social, kulturell och fysisk miljö där den fysiska miljön framförallt bestod av natur. Den handlar om att människan behöver stödjande miljöer för att utvecklas kroppsligt, så som sinnen, muskler och rörelseapparat, och psykiskt, så som kunna känna och tänka (Grahn et al. 2010).

SET anknyter till flera olika teorier och är en sammansättning av dessa. Bland annat säger teorin att en stödjande miljö måste vara begriplig, tillgänglig och trygg. KASAM, känslan av sammanhang, och salutogenes, menar att människans hälsa är kopplat till förmågan att känna begriplighet, hanterbarhet och meningsfullhet. Begriplighet handlar om i vilken utsträckning ens omgivning är gripbara, att information upplevs som ordnad och tydlig och att det finns en förutsägbarhet. Hanterbarhet handlar om tillgången till inre och yttre resurser för att klara sin situation och ha tillit till sina egna och andras möjligheter att klara av det. Meningsfullhet handlar om delaktighet, att det är värt att investera tid och engagemang att lösa sina problem. Alla dessa begrepp står i relation till varandra. Antonovsky utgår från att livet är fullt av påfrestningar, motgångar, krav, konflikter och olika problem som måste lösas. En del klarar dessa svårigheter bättre än andra och har dessutom hälsan i behåll. Anonovsky har intresserat sig för varför vissa blir sjuka av livets svårigheter och varför andra till och med tycks växa och bli starkare av dessa motgångar. Han menar på att motståndskraften beror på hur människan känner begriplighet, hanterbarhet och meningsfullhet i det som händer dem. Kort sammanfattat kan man säga att människan behöver känna sig delaktig i sitt eget liv och förstå varför saker runt om händer. När andra bestämmer allting åt oss – när andra bestämmer uppgifter, formulerar regler och åstadkommer resultat- och man inte har något att säga till om, då reduceras man till objekt. Världen kan då uppfattas som likgiltig för vad man gör, och man kommer att uppleva världen som att den berövats all mening. (Anotnovsky 2005)

Genom åren har människans fysiska, sociala och kulturella miljö varit relativt hanterbar, begriplig och meningsfull för de flesta människor. Detta kan relateras till anknytningsteorin, som säger att människan knyter an till sin omgivning under barndomen (Bowlby 2010, Adevi 2012). Föräldrar, vänner och platser bidrar till viktiga trygga referensramar. Teorin om den stödjande miljön handlar också om att människors behov av stödjande miljöer ser olika ut beroende på deras fysiska och psykiska förmåga och belägenhet, man kan alltså se att det finns ett betydelse spelrum. Detta betyder att både natur och människor kan ändra betydelse, alltså begripligheten, hanterbarheten och meningsfullheten ändras för den enskilde, beroende på dennas psykiska och fysiska resurser för tillfället. Det vill säga, att ju mer pressad en människa är, desto större är behovet att finna salutogena miljöer som stödjer läkande processer (Grahn et al. 2010). *Jag ville utifrån detta undersöka hur de boende på HVB-hemmet resonerade, om de såg trädgården som något de kunde känna igen sig i, eller om de ville ändra något för att få känslan av begriplighet, och meningsfullhet.*

SET inkluderar också tankar om att stress handlar om människans upplevelse att hon snarast måste klara en viktig uppgift. Då ökar puls, blodtryck och vakenheten, då känslan av att kanske misslyckas med uppgiften likställs med fara, så som att möta ett djur eller vara med om en naturkatastrof. För att påverka detta stresspåslag och minska det fysiska påslaget hjälper det att människan får en bild av en ljus öppen natur som signalerar trygghet, att faran inte längre finns. Då kan puls, blodtryck och graden av vakenhet minska (Grahm 2011). *Jag ville därför titta på om den aktuella trädgården erbjöd en känsla av trygghet för ungdomarna.*

Människan har två typer av uppmärksamhet. Viljestyrd uppmärksamhet och icke, spontan, viljestyrd uppmärksamhet. Viljestyrd uppmärksamhet används när vi ska genomföra uppgifter som kräver prioriteringar och beslut, samt för att hålla borta information som stör vår förmåga att prioritera och kunna ta beslut. Den här processen är väldigt krävande, vilket gör denna typ av uppmärksamhet till en begränsad resurs. Om den överbelastas så klarar vi inte det vardagliga livet. I dagens samhälle används den mer eller mindre hela tiden vilket innebär att vi måste hushålla med den riktade uppmärksamheten och se till att regelbundet återhämta den genom att vila. Detta gör vi bäst i naturen, menar Kaplan. Där får vi möjlighet att använda den spontana uppmärksamheten som inte tar någon energi utan istället återhämtar och låter oss bara vara (Kaplan & Kaplan 1989, Kaplan. S 1995, 2002). Ett exempel på när vi använder vår viljestyrda uppmärksamhet är när vi håller ute buller. Vår förmåga att rikta uppmärksamheten, och därmed kunna begripa och hantera tillvaron förstörs av buller. Likaså påverkar buller vår stressnivå negativt (Grahm 2011). *Jag ville ta reda på hur de boende beskrev ljuden i trädgården, och hur de upplevde dessa.*

Att använda sin viljestyrda uppmärksamhet är begränsad, så när vi inte klarar hålla fokus blir vi irriterade, stressade, får empatibrist, glömmar lätt och gör misstag (Grahm et al. 2010). Kaplan (2002) menar också att brist på den spontana uppmärksamheten också kan visa sig i bristande moral i form av bland annat avsaknad av civilt beteende och självdisciplin. Den icke viljestyrda, spontana uppmärksamheten använder vi för att till exempel upptäcka prassel i buskarna eller ett blinkande ljus. Denna förmåga tröttnas inte ut så lätt och innebär att vi kan upptäcka faror. Men om det inte finns faror i vår omgivning, om den upplevs som trygg, kan information i form av fågelkvitter och vattenporl, leda till glädje och nyfikenhet, och vår förmåga till riktad uppmärksamhet kan lättare återhämtas. Vad miljön har att erbjuda, som uttrycks i begreppet *affordances*, måste förstås utifrån den enskildes planer, värderingar och tidigare upplevelser. I teorin om den stödjande miljön, SET, ser vi *affordances* som betydelseerbjudanden i relation till betydelse spelrum. Efter trauman kan människan uppleva att hen saknar förmåga att samspela med och förstå omgivningens erbjudanden. Betydelsen spelrum ändras dramatiskt, med anseende på hur man begriper och hanterar människor och miljöer. Hen kan då komma att behöva söka sig till en trygg, kravlös plats som kan stödja självläkandeprocessen. Till exempel kan sinnesintryck i lugna omgivningar ge urkänslor som glädje och nyfikenhet (Grahm et al. 2010). *Frågor till informanterna handlade om hur de boende uppfattar att trädgården framkallar glädje hos dem. Frågor handlade också om nyfikenheten, om trädgården erbjuder stimuli som väcker deras nyfikenhet.*

Supportive Environment Theory handlar alltså om den stödjande miljön och att människor som känner en känsla av sammanhang i sin vardag kan behålla hälsan i större utsträckning. Särskilt när man drabbats av stress och i livskriser är det viktigt att man kan återfinna trygga, tillgängliga platser där man upplever begriplighet, hanterbarhet och meningsfullhet.

Sensory Integration Theory

Teorin om sensorisk integration (SIT) handlar om hjärnans behov av att organisera sig, och att hjärnan reagerar och inte klarar detta när den blir överstimulerad. Det sker ett konstant flöde av otaliga sinnesintryck till hjärnan, inte bara från ögon och öron, utan även från kroppen i övrigt. Hjärnan måste organisera alla sinnesintryck för att vi ska lära oss saker och kunna leva normalt. Hjärnan lokaliserar, sorterar och ordnar sinnesintrycken och när det är välordnat och integrerat kan hjärnan använda det för att bilda perceptioner, beteenden och inläring. Detta fungerar inte om sinnesintrycken är för kaotiska. Sinnesintrycken är som näring till hjärnan, precis som maten är för kroppen. Men utan välfungerande sensoriska processer kan inte hjärnan smälta sinnesintrycken och få näring. Utvecklingen av den sensoriska integrationen sker främst under anpassade reaktioner. En anpassad reaktion är en meningsfull målinriktad reaktion på en sensorisk upplevelse. Till exempel om en bebis ser en skallra och sträcker sig efter den eller gör bedömningen att hen behöver krypa mot den. Människan tycker om sådant som främjar hjärnans utveckling. Därför faller det oss naturligt för oss att söka efter sinnesintryck som bidrar till att organisera hjärnan. Om hjärnan inte klarar av att integrera sinnesintrycken riktigt har detta en störande inverkan på många områden. Det medför större ansträngningar och fler svårigheter och mindre framgång och tillfredsställelse (Ayres 2014). *En del av frågeställningarna i intervjun handlade om hur ungdomarna upplever trädgården i förhållande till att vara en vilsam plats och vad de tycker om att titta på.*

Ett barn eller ungdom med störningar i de sensoriskt integrativa funktionerna kan inte anpassa sig på ett effektivt och tillfredsställande sätt till en normal omgivning. Det beror på att hjärnan inte klarar att integrera förmöjnelserna från omgivningen. Med hjälp av en lämplig miljö kommer barnet att kunna integrera sinnesintryck som hen inte kunnat annars. Om hen får möjlighet till minskade sinnesintryck kommer hjärnan att organiseras. Men barnet måste själv integrera sin egen hjärna, det kan ingen behandlare göra. Hur integrerar man sin egen hjärna då? Jo, genom integration med omgivningen, alltså att utforska omgivningen med sina sinnen och rörelser. Integrationen med omgivningen medverkar till att utveckla hjärnan och denna organiseras när den får möjlighet till det. Tanken med att förbättra de sensoriskt integrativa funktionerna grundar sig på en helhetssyn av människan. Den innefattar hela kroppen, alla sinnen och hela hjärnan. När ett barn är ”besvärligt” eller ”inte anpassat” är det viktigt att inse att problemet till stor del beror på att barnet inte kan integrera helt normala sinnesintryck. Om hen inte kan ordna sina sinnesintryck kan hen inte heller ordna sitt beteende. Därför kan inläringssvårigheter och problembeteenden förekomma hos alla barn, oavsett uppväxtförhållanden. (Ayres 2014) Man bör minska antalet överflödiga sensoriska impulser. Utomhusaktiviteter kan framkalla proprioceptiva impulser som lugnar ner barnets nervsystem, i synnerhet om det är svalt ute. Den svala luften bidrar nämligen till att modulera impulsflödet från huden och minskar ofta hyperaktivitet (Ayres 2014). Kort kan sägas att teorin om sensorisk integration belyser att åtgärder bör vara att anpassa miljön i form av att minska sinnesintrycken samt att organisera tid och rum (ibid).

Kritisk granskning av val av teorier

När jag valde teorierna SET och SIT valde jag dem utifrån att de är framstående inom grön terapi. Då syftet med uppsatsen är att se om samhället på något sätt kan hjälpa ensamkommande barn att må bättre genom att använda den utemiljö som finns i anslutning till HVB-hem när de blir placerade där, så det kändes som ett naturligt val av teorier.

Inom forskningen om landskapspreferenser kan man ofta se en uppdelning mellan en biologisk och en kulturell förklaring. I den biologiska förklaringsmodellen är estetik och evolutionär betydelse av vikt och naturen en nödvändighet. I den kulturella förklaringen finns

mentala föreställningar där naturen inte är mer nödvändig för människan än andra miljöer, eftersom en miljöns mening och värde bestäms genom att samhället och individen tillskriver naturen ett speciellt värde. (Hägerhäll 2005)

Genom att välja teorier med biologisk förklaring begränsade jag mig från att titta på teorier med kulturell förklaring. En kulturell förklaring kan bidra till ytterligare aspekter. En av dessa beskriver Lisberg Jensen och Ouis (2014) när de beskriver symbolisk interaktionism, vilket är en bra grund att förstå vad kultur är. Den syftar till att människan bygger sitt jag och utvecklas genom signifikanta andra, det vill säga viktiga personer i omgivningen, och de generaliserade andra, vilket är hela samhället. Den symboliska interaktionen förekommer i kommunikationen i signaler och symboler som uttrycker mening, och människor i interaktion med andra skapar en kultur med olika symboler, ritualer och livsstilar. Jag vill därför påpeka att vidare forskning har stora vinster att inkludera även det kulturella begreppet.

Kultur kan definieras som ett livsmönster inklusive institutioner, lagar, skrivna och oskrivna, normer, värderingar, moraliska system, språk, religion, trossystem, beteendemönster, seder, kläder, ritualer, lekar, konst osv hos en viss population. Dessa överförs socialt från generation till generation. Man måste dock i mötet med den enskilde individen ha i åtanke att kultur inte är några stabila homogena system utan att skillnaderna är betydande inom ett och samma land, exempelvis beroende på om man befinner sig i en storstad eller på landsbygden, hur lång utbildning personen har, socioekonomisk status etc. (socialstyrelsen 2013b)

En viktig aspekt att ha med sig när det gäller kultur i relation till socialt arbete är det som Perez (2010) lyfter fram. Han lyfter fram frågor om huruvida man i socialt arbete ska behandla alla lika eller ta hänsyn till särskilda omständigheter. Enligt honom råder det skilda uppfattningar om vilken betydelse kulturen har i detta sammanhang, vilken typ av kulturförståelse som behövs i socialt arbete och i praktiken. Han tar också upp svårigheten med att definiera begreppet kultur. Han säger att begreppet kultur är en omfattande begreppsdefinition som bland annat kan innebära kultur inom svensk myndighetskultur, socialarbetarens personliga kultur och klientens personliga kultur. Kultur kan finnas inom en etnisk grupp, men kan skilja sig mellan familjer som tillhör samma etniska grupp. Han belyser svårigheten för en socialarbetare att kunna se hela konceptet och att i socialt arbete bör man vara försiktig med att se enskilda klienter med invandrarbakgrund som representant för sin kultur.

Hedblom (2004) poängterar till och med att diskriminering av olika människor beror på stereotyper och kategoriseringar som bygger på generaliseringar och att socialtjänsten bidrar till att skapa sådana konstruktioner i sitt bemötande av barn och ungdomar som kommer från olika länder. Min egen erfarenhet i socialt arbete är att det finns en svårighet kring denna fråga. Samtidigt som det inte ska göras skillnad på barn, svenskfödda barn och ensamkommande barn, så skiljs dessa oftast åt inom socialtjänsten. Det är särskilda grupper som arbetar med ensamkommande barn och det finns särskilda HVB- hem för ensamkommande barn. Perez frågar om huruvida man i socialt arbete ska behandla alla lika eller ta hänsyn till särskilda omständigheter är därför mycket relevant. Risken är mycket stor att man tillskriver behov och beteende hos de ensamkommande med förklaring till den kultur de kommer ifrån. Konsekvensen det blir genom att utesluta den kulturella förklaringen i detta arbete är att jag undviker att tillskriva dessa barns behov och beteende utifrån att de kommer från ett annat land.

4. Metod och material

Nedan redovisas litteraturundersökning, urval, etiska överväganden, avgränsningar, förförståelse, bearbetning av data och studiens tillförlitlighet samt intervjumetoder.

Küller (2005) skriver att i den moderna miljöpsykologin hämtas metoderna fortfarande till stor del från psykologin, men också från många andra discipliner. Eftersom miljöpsykologi omfattar studier både av människan och miljön måste tre metoder särskiljas. En för objektiv beskrivning av miljön, en annan för presentation av miljön och en tredje för registrering av individens upplevelse. I mitt fall blir den objektiva beskrivningen den undersökta trädgården som jag beskriver under rubriken Resultat. Küller (2005) skriver att det är viktigt att den miljö man studerar beskrivs i detalj, gärna med skisser eller fotografier. Detta kan möjliggöra för andra forskare att själv tolka resultaten och upprepa studien om de så skulle önska. Jag bifogar foto på trädgården som finns med som bilagor. Presentation av miljön blir i detta fall en presentation av trädgården av en personal som arbetar på boendet. Registreringen av individens upplevelse är intervjuer med sju informanter.

Forskningsstrategi

För att uppnå syftet med studien har jag valt en kvalitativ forskningsstrategi. Tyngden i en kvalitativ forskningsstrategi ligger på en förståelse av den sociala verkligheten på grundval hur deltagarna i en viss miljö tolkar denna verklighet (Bryman 2011). För att ta reda på hur mina deltagare tolkar sin verklighet, sin trädgård, har jag intervjuat dem. Studien är en intervjustudie och innehåller intervjuer med olika kategorier av personer. Svenning (1999) beskriver vikten att hitta personer som kan tillföra undersökningen något. Jag ville intervjua ungdomar, ensamkommande barn, för att höra med dem hur de upplever sin trädgård och om det är en plats som tillför dem något. Det var också viktigt att tillföra en annan aspekt på området och detta fick jag genom att intervjua en personal på HVB-hemmet och praktiker ute på fältet. Aspens (2011) förklarar kvalitativ forskning med att man som forskare ”går närmare” för att skapa en bättre förståelse. Jag har genom intervjuerna fått komma närmre deras verklighet och på så sätt förstå deras värld.

Studien har en deduktiv teori. Processen vid deduktion innebär att jag först haft en teori. Min teori var att tidigare forskning inom Grön terapi kan användas på HVB-hem och ensamkommande barn och på så sätt påvisa vikten av att använda HVB-hemmets trädgård i hälsosyfte och som metod i socialt arbete. Jag samlade in data, det vill säga jag intervjuade pojkar på ett HVB-hem för att ta reda på hur de uppfattar sin trädgård. Jag tittade på resultatet för att se om jag kunde bekräfta eller förkasta hypotesen. I detta fall bekräftades hypotesen till viss del och jag omformulerade därför inte teorin.

Avgränsningar

Denna studie har för avsikt att studera om utemiljön påverkar välbefinnandet hos de boende, inte att studera hälsa som tillstånd. Upplevelse av hälsa är också individuellt. Människor kan ha olika uppfattningar om vad som är sjukt och friskt och vad hälsa innebär. Men begreppet hälsa och välbefinnande fungerar dock som någon slags referensram i diskussionen kring utemiljöns påverkan, därför är det värt att nämna begreppens betydelse och definition. Världshälsoorganisationens definition av hälsa: ”Hälsa är ett tillstånd av fullständigt fysiskt, psykiskt och socialt välbefinnande och ej blott frånvaro från sjukdom och handikapp”.

Jag använder begreppen utemiljö och trädgård i uppsatsen. Utemiljö kan betyda miljö i relation till innemiljö, det kan vara en social konstruktion eller en vildvuxen plats utan inverkan av människor. Begreppet trädgård kan vara en iordningsställd plats intill ett hushåll

eller det kan vara en tomt som tillhör hushållet och inte alls är iordningsställt. När det i uppsatsen nämns ordet utemiljö syftas det till den tomt som tillhör HVB-hemmet. När begreppet trädgård används, syftas det på samma sak.

Ensamkommande barn är barn som är under 18 år som vid ankomsten till mottagarlandet är skilda från båda sina föräldrar eller från någon annan vuxen person som trätt in i vårdnadshavarnas ställe. (Socialstyrelsen 2013b)

Urval och intervjuprocess

Det HVB-hem som jag hade som grund för i min undersökning ligger i den kommun jag tidigare arbetade. När jag påbörjade uppsatsen var jag anställd som socialsekreterare där. Jag slutade sedan den tjänsten. Anledningen att jag undersökte ett HVB-hem i min egen kommun var för att min arbetsgivare önskade att jag skulle skriva om något som kunde komma till gagn för kommunen på ett tydligt sätt. Jag var fri att välja problemområde och när jag valde att titta närmre på HVB-hem var jag fri att välja vilket. Min arbetsgivare hade ingen påverkan vad jag valde att skriva om. Valet föll på just detta HVB-hem, då det funnits där en längre tid, där personal och boende hade uppbyggt en trygg relation och där vardagen flöt på. De andra hemmen i kommunen var relativt nya och de boende och personal höll fortfarande på att lära känna varandra och vardagen hade inte hunnit få rutiner.

Jag har reflekterat över om det påverkade min studie att jag i början av skrivandet arbetade i den kommun där undersökningen gjordes. Jag gör slutsatsen att det inte påverkade mig. Jag arbetade inte själv med ensamkommande barn och även om det var kollegor jag behövde samarbeta med i denna studie, var det kollegor jag vanligtvis aldrig träffade i mitt arbete. Den personal som arbetade på HVB-hemmet var anställda av ett privat företag. Kommunen där jag var anställd hade köpt tjänsterna av detta privata företag, tjänster att driva och förvalta HVB-hemmet enligt föreskrivna regler. Det underlättade i min roll som forskare att inte ha en relation till dem som jag skulle samarbeta med kring denna uppsats. Jag kunde behålla en neutralitet och upplevde att jag endast blev bemött som forskaren Marita, inte kollegan Marita.

På det HVB-hem som jag utgått ifrån bodde 13 pojkar. Det är 4 platser överbeläggning. Beroende på om man har bott en längre tid på hemmet eller precis kommit, om man har fått uppehållstillstånd eller befinner sig i asylprocessen, kan detta påverka pojkarnas mående. För att göra urvalet vem som kunde delta i studien bad jag föreståndaren om hjälp. Jag började med att informera föreståndaren om den tilltänkta fokusgruppen, hur min intervju skulle gå till och jag visade mitt frågeunderlag. Hen gjorde urval utifrån hur hen bedömde att pojkarna mådde och var tillgängliga för att kunna delta. Hen övervägde informantens hälsa, kognitiva förståelse och eventuell lust att delta i intervjun. Jag förlitar mig på att föreståndaren har denna kunskap om pojkarna och det är hens skyldighet att inte utsätta dem för ytterligare betungande saker om de inte mår bra. Urvalet blev fem stycken. Denna typ av urval kallas ett icke-sannolikhetsurval. Det innebär att man fått fram urvalet på andra sätt än genom en slumpmässig urvalsteknik (Bryman 2011). Föreståndaren hjälpte mig att dela ut den skriftliga informationen om min undersökning och frågan om samtycke att delta till de pojkar hen bedömde vara lämplig att fråga. Föreståndaren var också behjälplig med att samla in samtycke från pojkarnas Gode män. För ensamkommande barn som kommer till Sverige ska en god man förordnas av överförmyndaren. Gode mannens uppdrag är att vara i vårdnadshavarens ställe.

Det betyder att den Gode mannen har rätt och skyldighet att bestämma i alla frågor som rör barnets angelägenheter, personliga så väl som ekonomiska och rättsliga. Lagen om God man regleras i Lagen (2005:429) om God man. Barnet får God man om det inte har uppehållstillstånd i Sverige. (www.migrationsverket.se 160322)

Jag hade från början tänkt att endast intervju dessa fem ungdomar, men under intervjun kom nya frågeställningar fram och ny information gjorde att jag behövde intervju ytterligare personer. Nedan redovisas denna process.

Mitt första intervjutillfälle var en gruppintervju med fem informanter som bodde på HVB-hemmet. Fyra av dessa kom från Afghanistan och en kom från Albanien. De hade varit i Sverige allt mellan sju månader- två år. Han som varit i Sverige i två år hade uppehållstillstånd, de övriga var asylsökande. Två var 16 år gamla och tre var 17 år gamla. Tolk närvarade vid intervjun. Dock kunde fyra av fem pojkar ganska bra svenska så de växlade mellan att svara på svenska och använda sig av tolken. Tolken översatte allt jag sade. Ibland var det full energi i gruppen och pojkarna pratade i mun på varandra. Då fick jag be tolken förklara vad som sades i gruppen som helhet och jag missade på så sätt vem som sade vad. Det finns alltid en risk att använda tolk, samtidigt är det enda alternativet om någon inte behärskar det svenska språket. Jag använde mig av en auktoriserad tolk som ska hålla sig till de föreskrivna tolkreglerna om att allt ska översättas utan tolkning. Det kan dock vara svårt med nyanser och ordval. Min upplevelse är att tolken kunde fånga pojkarnas känsla i deras berättelse. Jag vet inte om han tolkade exakt det som sades, men utifrån bedömningen av hur pojkarna använde sig av tolken kan jag se att de var nöjda med hans insats. Att använda tolk innebär också en viss förskjutning i samtalet, där man behöver invänta varandra under tiden översättningen sker. Dessa pauser i samtalet med pojkarna fungerade väl utifrån att det fanns en vilja hos alla deltagare att jag skulle ha uppfattat vad de sade.

Fangen och Sellerberg (2013) skriver att ju tydligare syftet med intervjun är och desto mer deltagarna vet vad som förväntas av dem, desto rikare blir interaktionen och diskussionerna. Min första fråga till informanterna var om de fått tillräckligt med information om varför jag var där. Även om de svarade att de visste varför jag kommit så berättade jag igen om syftet med intervjun. Jag förtydligade att jag inte har mandat eller befogenheter att ändra något i trädgården och om de uttrycker önskan om förändring kan jag inte göra denna förändring. Det skulle vara oetiskt att ge dem hopp om att de har möjlighet att påverka hur deras trädgård ska se ut.

Som forskare är jag uttalat inriktad på att få fram hur deltagarna uppfattar frågeställningen som jag presenterar och därför formar en relativt ostrukturerad situation så att åsikter och synsätt ska kunna komma till uttryck. Genom att ha fokusgrupp med de boende kan det uppstå nya tankar och idéer hos den enskilda som man inte tänkt på tidigare. Nya resonemang kan växa fram i dialogen och kreativiteten kan bli större i en fokusgrupp än i enskilda intervjuer. Dock har fokusgrupp begränsningar och svårigheter som är viktiga att reflektera över och resonera kring. Det handlar om forskarens eventuella minskade kontroll under intervjun. Det kan hända att någon i gruppen ”tar över” eller att någon ”blir tystad” och det gäller för intervjuaren att kunna hantera detta utan att påverka situationen för mycket. (Bryman 2011). När jag träffade fokusgruppen uppstod det vid flera tillfällen att de pratade i munnen på varandra. Jag tappade på så sätt en viss kontroll över vem som sade vad. Jag fick då be dem upprepa igen vad de precis sagt, så att jag eventuellt kunde ställa följdfrågor. Jag upplevde aldrig att någon blev tystad i gruppen, det var snarare tvärt om att de pratade med varandra och hjälpte till att inkludera varandra.

Jag använde mig av en semistrukturerad intervju. Semistrukturerad intervju är lämpligt då man som intervjuare har en del frågor som inte behöver ställas i ordningsföljd. Frågorna i en semistrukturerad intervju brukar också vara allmänt formulerade och då finns en möjlighet att kunna ställa följdfrågor om det skulle behövas (Bryman 2011). För att vara öppen för att intervjupersonerna kunde ta upp saker som jag inte tänkt på, eller vinklade frågeställningen på ett annat sätt, var jag beredd på att kasta om frågorna eller ta nya vägar i intervjun. Det var viktigt att jag som forskare kontinuerligt gjorde anteckningar under intervjun, trots att den spelades in (Svenning 1999). Anteckningarna var avsedda att fånga analysuppslag och viktiga kommentarer från deltagarna (ibid). Frågorna finns med som bilaga.

Mitt andra intervjutillfälle var en komplettering med en personal på HVB-hemmet, vi kan kalla henne Pia. Jag ville få en personals tankar om vad trädgården fyllde för syfte för de boende och vad hon trodde att trädgården betydde för ungdomarna. Jag ringde till HVB-hemmet för att fråga om någon personal var intresserad att svara på några frågor och Pia anmälde sig som frivillig. Pia berättade att hon ansvarar för planteringslotterna i trädgården. Det är på hennes egna initiativ och hon förankrade sin tanke om att ansvara för odlingarna hos chefen som tyckte det var en bra idé. Det finns inte skrivet i någon arbetsbeskrivning, och i övrigt har inte HVB-hemmet en tjänst som söker den kompetensen.

Efter intervjun med fokusgruppen och med Pia blev det tydligt att det framförallt var två killar på boendet som hade visat större intresse för odling än de andra i gruppen. Det kändes viktigt att intervjua dessa pojkar för att höra mer om deras intresse, anledningen till intresset och vad de fick ut av odlingen. Jag kontaktade Pia och föreståndaren som hjälpte mig att kontakta dessa killars Gode män. Informationsbrev och samtyckesblankett delades ut både till Gode männen och till killarna, och blanketterna skrevs under. Killarna var kusiner, hade varit i Sverige 7 månader, var asylsökande, kom från Afghanistan, och var båda 16 år gamla. Jag använde mig av telefontolk då tolk på plats inte gick att få. Jag frågade föreståndaren hur det kom sig att dessa pojkar inte blivit utvalda att delta i fokusgruppen från början. Anledningen var att de inte kunde så bra svenska som de första deltagarna. Föreståndaren gjorde bedömningen att gruppintervjun skulle ge mer om alla kunde förstå och prata svenska lite bättre.

En kritisk reflektion kring mitt urvalssätt är att genom att ge föreståndaren möjlighet att välja urval av intervjupersoner så missade jag ungdomar som kunde bidra med mycket information. Genom att jag återvände till boendet och göra ännu en intervju fick jag ytterligare viktig information till min undersökning. När jag kontaktade föreståndaren för att göra dessa kompletterande intervjuer var det inget motstånd från hans sida. När jag uttryckte min önskan om fler intervjuer med andra pojkar än vad hen valt från början hjälpte hen omedelbart till att ordna detta.

För att fördjupa kunskapen i mitt problemområde ville jag intervjua praktiker som arbetat med ungdomar och trädgård. Urvalet när det gäller praktikerna är målstyrda urval. Målstyrda urval handlar i huvudsak om att välja ut enheter och individer med direkt hänvisning till de forskningsfrågor som finns (Bryman 2011). Jag valde tre personer som fanns i min närhet för att det skulle vara lätt att genomföra intervjuerna. Anna Persson var projektledare för Koloniprojektet som jag berättar om under rubriken Bakgrund. I mötet med Anna hade jag inga färdiga intervjufrågor. Jag hade noggrant läst Sociala Resursförvaltningens presentation av projektet och vårt samtal tog avstamp i denna. Syftet med intervjun var att ta reda på hur Anna som personal hade uppfattat projektet.

Sven Ljung har arbetat på en och samma SiS institution i drygt 30 år och har varit med om

utvecklingen inom slutna ungdomsvård. I intervjun med Sven hade jag inga färdiga intervjufrågor. Syftet med intervjun var att ta reda på hur Sven, med sin långa erfarenhet av institutionsvård, resonerade kring behandling som inkluderar trädgården som finns på denna institution. Intervjun med Monica Olsson valdes utifrån att hon arbetar i en stadsdel som har profilerat sig kring trädgård. Hon är anställd av den ideella föreningen i området, som består av en styrelse. Jag träffade Monica i syfte att få veta mer om Odlingarnätverket, som föreningen heter, och bad henne berätta. Jag hade inga färdigställda frågor. Hon berättade att de projekt som föreningen driver finansieras just nu delvis av Gatukontoret med stöd av det kommunala bostadsbolaget, stadens försörjning och planteringsfond, projektodling för barn och biodling. Föreningen vill att odlingarna ska fungera som en mötesplats både för de som vill odla eller de som bara vill umgås. Därför koncentrerar man sig inte enbart på odlingar, utan skapar också mötesplatser för matlagning, uppträdande, samarbetar med förskolor och skolor och tar tillvara på de boendes önskemål och intressen i största allmänhet.

Efter intervjuerna med praktikerna framkom det teman som jag inte tidigare tänkt på och som jag missat att inkludera i tidigare intervjuer. Praktikerna pratade mycket om samtalen som sker i trädgården och hur språket kan utvecklas genom dessa samtal. Detta var inget jag pratat med ungdomarna om.

En reflektion jag gör kring detta är att jag under intervjuerna med praktikerna inte hade några färdiga frågor och ingen intervjumall att hålla mig till. Det hade jag när jag intervjuade de boende. Jag kan se att jag i tidigare intervjuer varit för styrd av mina frågor, även om jag varit öppen för att följa vad informanterna berättat. Tekniken att ställa följdfrågor och att haka i det som berättas och be dem berätta mer är en viktig del i att vara närvarande som intervjuare (Ehn och Öberg 2013). Jag upplevde mig öppen för detta och följde informanternas berättelser, men då underlaget för frågorna var för styrande, styrde jag också till viss del vad informanterna skulle prata om. Underlaget av frågor som jag hade var inspirerade utifrån teorierna i uppsatsen. Jag hittade i teorierna teman som "tidigare erfarenhet, trygghet, glädje, nyfikenhet, syfte, vilsam plats, ljud och stödjande miljöer". Intervjuunderlaget skrevs därför utifrån dessa teman. Nackdelen med att ha låtit teorierna inspirera mig till frågor har gjort att jag begränsat mig i frågor. Denna begränsning har gjort att jag fokuserat på frågor som handlar om hälsa i relation till trädgård som plats. Jag missade på så sätt andra saker som kan vara hälsofrämjande i trädgården. Det kan till exempel vara händelser och samtal i trädgården, inte bara att trädgården i sig är en bidragande faktor.

Jag ville komplettera med ytterligare en intervju för att höra med informanterna hur de tänkte kring samtal i trädgården i relation till samtal utomhus. Jag kontaktade HVB-hemmet igen och fick till svar att två killar gärna ville träffa mig. Jag gjorde denna gång endast stödord som underlag vid intervjun. Stödorden finns med som bilaga. Jag träffade samma informanter som jag träffat tidigare, två kusiner som hade stort intresse i att odla. Intervjun gjordes på HVB-hemmet, inomhus, tillsammans med den personal som jag också tidigare intervjuat. Jag förklarade syftet med intervjun, att jag ville komplettera med frågor kring saker som kommit fram i andra intervjuer.

Jag använde en diktafon och spelade in alla intervjuer utom intervjuerna med två av praktikerna, Sven Ljung och Monica Olsson. Anledningen till detta var att vi ibland inte satt på samma ställe när intervjun skedde. Ibland promenerade vi runt för att jag skulle bli visad området vi pratade om. Det var då svårt att ha diktafonen framme.

Att behöva fokusera på var diktafonen skulle hållas skulle bidra till ett störningsmoment i samtalet. Efteråt har jag transkriberat de inspelade texterna, och efter intervjuerna med praktikerna gjorde jag anteckningar.

Etiska överväganden

Det finns fyra olika huvudkrav att förhålla sig till som forskare, det är informationskravet, som handlar om vikten att informera deltagarna. Det är samtyckeskravet som innebär rätten för deltagarna att avsluta när man vill. Det är även nyttjandekravet som handlar om att det insamlade materialet ska användas till forskning, inget annat, och konfidentialitetskravet som innebär att uppgifterna om deltagarna ska vara konfidentiella. (Kvale & Brinkmann 2009)

Gällande informationskravet var informationsbrevet skrivet på svenska och efter diskussion med föreståndaren på HVB-hemmet bestämdes det att personal med pojkarnas språkkunskaper skulle översätta brevet muntligt. Information om frivillighet att delta gavs både skriftligt i informationsbrevet, och muntligt innan intervjun började. Information om att intervjun kom att spelas in stod skriftligt på informationsbrevet, samt att jag informerade om detta innan intervjun startades. Inga av pojkarna hade något emot att samtalet spelades in. Pojkarna fick också information både skriftligt och muntligt att de när som helst kunde avbryta intervjun.

Studien har genomgått en etikgranskning av Etikrådet vid Hälsa och Samhälle 160314, löpnr 18. Då etiklagstiftningen syftar till att skydda sårbara grupper såsom exempelvis ensamkommande barn önskade Etikrådet ett förtydligande kring vilka inklusions och exklusionskriterier som jag utgick från. Inklusionskriterier var boende på detta specifika hem och att man hade fysisk och mental kapacitet att ingå ett samtal. Exklusionskriterier var att man inte kunde delta i samtal, hade diagnosen Posttraumatisk stressyndrom eller depression.

Jag tog först kontakt med föreståndaren på boendet och vi gick igenom syftet med intervjun, intervjuens innehåll och de dokument som måste fyllas i för samtycke. Föreståndaren på ett HVB-hem ansvarar för att arbetet organiseras så att den enskilde tillförsäkras behoven, som ska vara av god kvalitet och uppfyller kraven på säkerhet (www.ivo.se 160322). Föreståndaren kände pojkarna på boendet och hen valde lämpliga kandidater utifrån inklusionskriterierna och exklusionskriterierna. Hen uppgav att hen förutom kriterierna reflekterade över pojkarnas mående, intresse att delta, kognitiv förmåga, och mognad innan hen tillfrågade dem.

Etiska rådet förespråkade att God man även gav skriftligt medgivande. När pojkarna visat intresse tog föreståndaren därför kontakt med deras Gode män som fick samma information som pojkarna. Om Gode mannen också bedömde det lämpligt att pojken deltog i intervjun skrev han under samtyckesblanketten. Pojkarna fick, förutom i informationsbrevet, även information vid intervjutillfället att de när som helst kunde lämna intervjun, att det inte var tvång och att allt var frivilligt. De fick möjlighet att ställa frågor om uppsatsen och syftet med intervjun innan den startade. Tolk användes.

Efter första avstämningen med etikrådet ville de begränsa kriterierna ytterligare för vem som skulle intervjuas. De meddelade 160401 att de endast rekommenderade pojkar som fått uppehållstillstånd, som inte hade diagnostiserats med Posttraumatisk stressyndrom, och som var minst 15 år gamla. I samråd med föreståndaren om denna begränsning kom hen och jag fram till att inte följa rekommendationerna gällande uppehållstillstånd. Anledningen till detta var att det nästan bara fanns asylsökande på boendet. Föreståndaren meddelade också att

killarna på boendet behandlas lika oavsett om de fått uppehållstillstånd eller inte, och att det oftast inte finns någon koppling till deras mående i relation till beslut eller inte. HVB-hemmets primära uppgift är att ge dessa pojkar samma förutsättningar oavsett om de har kommit långt i asylprocessen eller inte. Hen ville inte särbehandla de som fått uppehållstillstånd och förklarade att hen har en uppfattning att ensamkommande barn måste ses som individer, inte som ett begrepp, vilket hen uppfattar att ordet ensamkommande barn numera blivit. Hen var noga med att förtydliga att hens uppfattning är att dessa ensamkommande barn bör behandlas som fungerande, välmående, fullt kapabla, tills något annat visas. Denna uppfattning är något jag delar med föreståndaren.

Johansson, Asanovska, Edgren och Jägervi (2009) skriver i Läkartidningen nr 18 att när beslut om uppehållstillstånd ges till ensamkommande barn kan detta ge psykiatriska komplikationer. De har fyra fallbeskrivningar där det visar sig att tre av dessa har försämrad hälsa efter besked om uppehållstillstånd. Detta har tidigare varit känt hos vuxna, och denna rapport visar att besked om uppehållstillstånd inte nödvändigtvis leder till bättre mående hos ensamkommande barn heller. Beskedet kan till och med leda till en tillfällig försämring av den psykiska hälsan. Socialstyrelsen (2013b) skriver också att verkligheten har visat att barn och unga inte enbart upplever lättnad i samband med beviljat uppehållstillstånd. En del kan efter beskedet först bli glada för att därefter uppvisa destruktiva symtom. Detta beror sannolikt på att de nu ställs inför den stora förändringen att de nu på egen hand ska bo kvar i ett nytt land, utan att kunna språket, utan nätverk och utan kunskaper om det nya landet.

Jag bedömde att föreståndaren var tillräckligt insatt i pojkarna på boendet och att hen kunde göra bedömningen om de kunde närvara i intervjun eller inte. De boende hade en nära relation till hen som därför kunde göra bedömningen om de skulle tillfrågas eller inte utifrån deras situation. Man kan resonera om att föreståndaren stod i maktposition till de boende, men jag gjorde bedömningen att detta inte utnyttjades eller att min undersökning på HVB-hemmet inte var av den karaktär som kunde göra att pojkarna mådde dåligt. Jag bedömde att föreståndarens urval och Gode män tillsammans med pojkarnas samtycke var tillräckligt.

När det gäller att intervjua barn är det viktigt att tänka på hur explicit man är med att ge information. Det finns en fara i att berätta för mycket information om målet med undersökningen då detta kan påverka barnens svar. Det kan finnas föreställningar på vad forskaren vill ha för svar och då ges dessa svar, eller förväntningar på hur målet med undersökningen ska bli, och då svara utifrån förväntningarna. Men om forskaren däremot är mindre tydlig kan barnen få ideer om vad forskaren är ute efter, och svara utifrån dessa ideer (Fine och Sandström 1988). Jag upplevde att detta var en balans som inte var helt lätt att hålla. Jag ville inte med mitt engagemang vägleda pojkarna i deras svar, utan låta deras engagemang vägleda mig till nästa fråga istället. Genom min medvetenhet om detta bedömer jag att jag minskat risken att pojkarna svarat utifrån vad de trodde jag ville höra. Jag uppträdde neutralt men engagerad i deras berättelser.

Förförståelse

Hermaneutiken menar att det går att förstå människor och tolka hur mänskligt liv kommer till uttryck i tal, handlingar och interaktioner (Patel och Davidson 2003). Denna förståelse utgår från vår egen förförståelse, vilket är ett centralt begrepp inom hermaneutiken. Som forskare förstår man alltid ett fenomen mot bakgrund av de förutsättningar man kommit i kontakt med. Min referensram utifrån tidigare erfarenhet präglar mitt sätt att se på de källor och den information jag kommer i kontakt med under forskningen.

Jag har erfarenheter av att arbeta inom socialtjänsten och med placeringar på HVB-hem, alltså placeringsförfarandet gällande andra barn, inte ensamkommande barn. Jag har också tidigare arbetat på HVB-hem för flickor med psykosociala problem. Min förförståelse inom detta område gör det lätt för mig att sätta mig in i hur ett HVB-hem fungerar och hur barn lever på ett sådant hem. Detta hjälpte mig att förstå den dynamik som kan uppstå på ett HVB-hem och den press det kan innebära för en ungdom att leva så tätt inpå andra ungdomar. Denna förståelse kan ha påverkat mig på det sätt att när pojkarna pratade om behov av att använda utemiljön istället för inommiljön, så kunde jag lätt förstå vad de menade. Kanske det bidrog till att jag i första skedet inte frågade vidare kring dessa frågor, utan tog mig tolkningsföreträde och trodde att jag visste vad de pratade om. När det så senare framkom att samtalen är annorlunda utomhus än inomhus behövde jag återkomma till HVB-hemmet för ytterligare en intervju för att ta reda på vad de menade med detta.

Gällande min kunskap om Grön terapi så var den nästan obefintlig innan arbetets början. Det var ett nytt område för mig, även då jag har ett stort intresse för alternativ terapi. Jag har studerat Djur i vård och har erfarenhet av ridterapi, och intresset var stort att ta reda på mer om Grön terapi. Mitt holistiska synsätt på människan har gjort att jag lätt har kunnat föreställa mig att trädgård som arena kan bidra till bättre hälsa. Jag har också erfarenhet att arbeta som samtalsterapeut, där samtalet är i centrum. Därför blev jag mycket intresserad när samtalet i trädgården visade sig vara ett tema som jag behövde följa upp.

Min roll som forskare är på inget sätt neutral. Som forskare är jag del av en förändringsprocess och min inblandning i processen bör ske i samverkan med fältet. I denna uppsats har samverkan skett i vår gemensamma vilja att föra fram den rådande situationen för ensamkommande barns boende på HVB-hem och hur man kan använda trädgården på bästa sätt i strävan efter välmående. Jag som forskare har med de intervjuade delat nyfikenheten kring frågeställningarna, vilket gjorde att samarbetet oss emellan fungerade väl. Vad gäller förändringsprocessen så kan jag märka att mina intervjuer har påverkat både de boende och personalen.

- Jag blir inspirerad att prata med dem mer om växter, sa en informant när jag intervjuade henne, och syftade på de boende på HVB-hemmet.

Det var som att kreativiteten tog fart genom att reflektera och fundera kring ämnet, och inte minst genom att prata om önskingarna som fanns.

Bearbetning av data

Kodning är en av de viktigaste processerna, och inbegriper en genomgång av utskrifter, fältanteckningar och att man sätter etiketter eller grupperar i olika delar som är av vikt. Kodning som är en del i analysarbetet som delar upp materialet och möjliggör analys. Kodning av materialet innebär att materialet bryts ner i en mängd delar. Forskaren har genom förstudien, val av teori, och det empiriska arbetet genomfört en del av förarbetet som styr kodningen. (Bryman 2011)

När jag skulle koda började jag med att skriva ner de olika svar jag fått under de olika frågor och ämnen vi berört i intervjun. Jag såg att känslor knappt var nämnda och att informanterna istället pratade om praktiska saker de skulle behöva, vilja ha eller göra i trädgården. Jag hade en föreställning att de teman som framkom skulle vara liknande de ämnen jag hade i min intervjumall, dvs tidigare erfarenhet, trygghet, glädje, nyfikenhet, syfte, vilsam plats, ljud, och må bra. Det visade sig att några teman föll bort och istället ersattes med några andra. Detta

gjorde att jag ville komplettera med fler intervjuer, vilket jag redovisar under rubriken Urval och intervjuprocess.

Gällande variation mellan och inom koderna skriver Aspers (2011) att forskaren kan komma att hamna mellan två extrema situationer; att allt empiriskt material påminner om varandra och därför kodas allt under samma, eller att inget empiriskt material påminner om varandra så allt faller under olika koder. Detta kräver balansgång av forskaren. Jag upplevde det svårt att särskilja på de olika teman, då de på olika sätt hänger ihop. Jag har dock försökt att särskilja temana åt under analysen, men i diskussionen sammankopplar jag dem mer.

Studiens tillförlitlighet

Tillförlitligheten innebär trovärdighet, överförbarhet, pålitlighet och en möjlighet att styrka och konfirmera. (Bryman 2011) Jag bedömer uppsatsen vara trovärdig utifrån att den följer de riktlinjer och etiska råd som Malmö Högskola förespråkar för en masteruppsats. Jag har bedömt att informanterna svarade ärligt och hade en önskan att jag verkligen skulle förstå vad de menade. Min roll som forskare har varit professionell och fri från påverkan. Det är endast min förförståelse som kan ha påverkat mig och detta har jag redovisat för. Det går att styrka och konfirmera uppgifterna och det finns en överförbarhet från resultatet.

6. Resultat och Analys

Jag börjar med att beskriva trädgården som jag utgått från i uppsatsen. Denna beskrivs med hjälp av en beskrivning i text och bifogade bilder. Den beskrivs också av Pia, en personal som arbetar på HVB-hemmet och vad ungdomarna själv säger vad syftet med trädgården är.

Trädgården

Den aktuella trädgården utanför det HVB-hem som jag undersöker består av gräs och en stenbelagd uteplats som är 15 m². När man står i dörren som vetter ut mot trädgården möts man av tomtgränsen 8 meter framför sig som markeras av oklippt gräs. Det finns inget staket eller buskar som markerar var tomten slutar. Det finns inte heller något runt om den stenbelagda uteplatsen. På uteplatsen finns några stolar. Bredvid stolarna finns tre odlingsbäddar som två av de boende barnen odlar i. Gräsmattan är på ca 125m² och har inga träd eller buskar. Förutom de tre odlingslotterna bredvid den stenbelagda uteplatsen finns även en ca 15 kvm stor odling som är uppgrävd i gräset. Där växer tomater, aubergine, zucchini, spenat och jordgubbar.

Pia är en personal som arbetar på HVB-hemmet. Hon är en av de som arbetar där som har lite större ansvar att hjälpa ungdomarna i trädgården. Hon berättar att anledningen till att utemiljön inte har blivit iordningsställd och varken innehåller staket eller planteringar är för att kommunen äger tomten och boendet drivs av en privat aktör som köps in av kommunen. När personalen påpekar för kommunen om brister i trädgården upplever personalen att denna fråga inte prioriteras av kommunen.

När ungdomarna ska beskriva trädgården säger de att de använder trädgården till att spela boll, spela volleyboll, sola och att odla. De berättade att de spelar varje dag och att det alltid är deras eget initiativ till att spela och vara ute. De berättade också att de kunde sitta på stolarna längst huset och sola.

- Vi spelar här och ibland vi sätter stolar här. Bänken och solar vi.

De beskrev samtidigt en önskan om att kunna både göra mer och vara mer i trädgården. De önskade mer sysselsättning. De skulle vilja ha saker att göra i trädgården, så de kunde vara ute mer. De vill göra fint, säger de. Killarna är överens om ifall de har mer att göra så är de mer ute i trädgården. En kille säger att det känns skönt att vara ute i naturen.

*- Asså, det känns skönt eftersom det är natur och sånt. Man ska inte sitta inne hela tiden
- Om vi står inne i huset vi kommer ont i huvudet och inte bra*

Resultat av intervjuer

Nedan redovisar jag resultatet av de intervjuer jag gjort. Det presenteras under de teman som jag kodat efter; Tidigare erfarenhet och identitet, Trygghet, Känslor i trädgården, Samtal, Språk samt Trädgård som metod.

Tidigare erfarenheter och identitet

Jag kopplar ihop tidigare erfarenheter av odling och trädgård med identitet. Mårtensson (2004) skriver om platser i en ny miljö som påminner om platser som mött barnets önskningar och behov i uppväxten kan hjälpa till att bidra i identitetsskapandet i en ny miljö. Hon skriver att ett visst sorts träd en bit från huset kan fungera som ett viktigt identifikationsobjekt under uppväxten, och ett liknande ställe kan fungera som en plats som uttrycker vem man är. På samma sätt kan aubergineodlingen fungera.

KASAM säger att känslan av sammanhang är en viktig faktor för välmående. Ett sammanhang behöver inte endast vara det sammanhang som man befinner sig här och nu, det kan också vara ett sammanhang som man tidigare varit i men som är viktig att knyta an till. Det framkom att det var viktigt för informanterna att vara i tidigare sammanhang genom att odla samma sak och göra samma sak som i sitt hemland. Behovet av en känsla av sammanhang visar sig genom att pojkar på HVB-hemmet odlar det de har tidigare erfarenhet av, och samtidigt bidrar detta till att göra sin egen identitet tydlig.

Det som ledde in de fem killarna i första intervjun på tidigare minnen och erfarenheter av trädgård var när vi pratade om odlingslotten. Energin ökade mellan killarna och de pratade i mun på varandra.

- *När jag odlade det här förut fick jag minnen. I Afghanistan stor men här liten.*
- *Jag odlade inte själv men vi hade också odling och sånt.*
- *Mycket svårt i Irak, mycket varmt och sol under tiden vi jobbade som bonde.*

Detta blev ännu tydligare när jag intervjuade de två killarna som var mest aktiva med odling på HVB-hemmet.

- *Eftersom vi är vana att jobba med våra pappor i hemlandet och det här påminner oss om det här som vi gjort tidigare och dessutom när man gör det här så tänker man inte så mycket på saknaden utav familjen och man har mer fokus på odlingen och tankarna samlas kring det är och liksom man tänker inte på hur de har det och man blir inte lika orolig.*

Här berättar en informant hur han mår bättre när han får syssla med det han tidigare gjort. Adevi (2012) skriver om detta samband, att stressnivån sjunker när personer vistas i miljö de känner igen.

SET säger att stödjande miljö måste vara begriplig, hanterbar och meningsfull och att människans hälsa är kopplat till dessa komponenter. Detta kan relateras till anknytningsteorin som säger att människan knyter an till sin omgivning under barndomen och att platser bidrar till viktiga trygga referensramar, precis som viktiga vuxna gör. Genom att odla det de känner igen är det begripligt och hanterbart. Genom att göra samma aktivitet som de gjorde i sitt hemland, och dessutom med sin pappa, ger också en känsla av begriplighet. Denna begriplighet är kopplad till det meningsfulla. Det blir begripligt att odla, för det känns meningsfullt. Killen som odlar aubergine på HVB-hemmet precis som han gjorde i sitt hemland, är för honom begripligt, hanterbart och meningsfullt. Så meningsfullt att han varje morgon går ut och tittar till sin odling.

Jag uppfattade att pojkar kom närmre vem de är när de fick uttrycka var de kom ifrån och vilka erfarenheter de hade med sig från odlingen. Det verkar som att detta hjälper dem att definiera vem de är. De gör sin identitet tydlig.

Monica berättade om hur de boende i området refererar till tidigare erfarenheter av odling. De kan berätta att de odlat innan de kom till Sverige. De berättar om sin far- och morföräldrar som odlat, eller att de växt upp på en gård där odling var en stor del i vardagen. Det händer ofta att de vill testa att odla en grönsak från sitt hemland.

En person frågade henne

- Funkar det att odla sötpotatis här?

Monica säger att odla gammalt i ny jord blir som att rota sig på ett nytt ställe. Man lär känna jorden man är i nu och ser att jorden ger tillbaka. Som en reflektion ”Jag har brukat denna jord, nu ger den tillbaka”.

Trygghet

Trädgården behöver också kännas trygg, precis som inomhusmiljön.

SET säger att människans omgivning måste signalera att ingen fara finns för att man ska hålla nere sina stresspåslag, så som ökad puls och ökad andningshastighet. Anknypningsteorin säger också att du måste känna dig trygg för att knyta an, och killarna uttrycker tydligt att de behöver känna mer trygghet i sin trädgård.

En kille sa att det viktigaste var att få ett staket. Han förklarade det med att de både såg allt som hände utanför trädgårdsgränsen, men också att folk kunde titta in på dem. Killarna började prata i mun på varandra så jag fick fråga tolken vad de sade. Han berättade att de pratade om ifall de ville ha ett högt eller lågt staket, men de kom fram till att de önskade ett högt staket. De blev ombudade att berätta vad ett staket skulle göra för skillnad.

- Ja, kanske för att vi skulle äta här tillsammans eller sola tillsammans eller bara ta av sig tröjan.

- Det är bra, man kan ta av kläderna och dansa lite grann

- Aha, är det så att ni hade känt er friare om här hade varit staket?

- Mer fria!

Genom att prata om staketet som den yttre, tydliga, fysiska tryggheten började killarna prata om den inre, osynliga, psykiska tryggheten i form av relationer. Med hjälp av staket som gör dem trygga säger de att de också hade känt sig tryggare med varandra och inom sig själva. Genom trygghet hade känslan av frihet kommit.

När vi pratade om staket kom tankarna tillbaka till hemlandet.

- Vi önska stor trädgård här nu staket och grönsaker

- Exempel i mitt land, trädgården är det viktigaste i familjen. Man odlar och sånt

- Okej, är man då i trädgården hela familjen?

- Ja, på sommaren, och alla äter och dricker tillsammans.

Pia beskriver att det blir svårt för killarna att vara ute i trädgården utan att bli betraktade. Det händer att bilar stannar för att titta på dem när de är i trädgården. Det hände tex när de två killarna grävde upp sin odlingslott. Två bilar hade då stannat och tittat. Pia hade gått fram till dem och frågat om hon kunde hjälpa till, och de svarade att de bara ville titta. Hon säger också att de inte kan köpa utemöbler förrän det finns staket. Det innebär att de inte använder uteplatsen så ofta. Det händer att de tar ut sin morgonmacka och sitter på stolarna och äter, men de hade kunnat använda platsen betydligt mer. När vi sitter och pratar kommer en kvinna gåendes med sin hund rakt över HVB-hemmets tomt. Pia berättar då att det vid ett tillfälle kom in en man i tvättstugan när hon var där, för att fråga Pia om hon tvättade killarnas kläder. Han ville försäkra sig om att hon inte tog hand om pojkarnas tvätt. På en direkt fråga på vad de skulle behöva för att känna sig tryggare i trädgården är de alla överens om att de vill ha ett staket.

SET innefattar teorin om att känslan av trygghet kan fås genom att titta ut över en ljus öppen natur. Detta är tvärt emot vad pojkarna säger. De vill inte ha öppet, utan begränsa sin tomt.

Staketet symboliserar en gräns, vad som är inne och vad som är ute, när jag är hemma på min mark, och när någon kliver över min gräns. Denna gräns, detta staket, visar de boende vad som är deras, vad som är deras hem. I vårt hem ska vi känna oss trygga. Det är varje människas rättighet. Utan staket känner sig de boende inte trygga. Människor kliver över deras gräns, de klampar in i deras hem och de visar inte respekt. För gränsen är otydlig. Att leva med gräns, att kunna visa: här är mitt och här bor jag, här kan jag bjuda in dig, här kan jag be dig gå, är en grund för att kunna utveckla alla andra känslor. Tryggheten som denna gräns för med sig bidrar till att glädje, tillit, frihetskänsla mm kan utvecklas. Det tål att upprepas, vad en kille sa att de hade känt om de hade haft staket:

- Mer fria!

Att få känna sig trygga i sin trädgård skulle göra dem glada – de skulle dansa då.

De berättar också att de kan känna rädsla när de är ute och går.

- Ute mörkt känner rädd vem är bakom mig. Blåser träden.

De kan känna som att det går någon bakom dem, men när de tittar så finns ingen där. Samtidigt vill de ut och gå då de upplever att de mår bra av detta. En av informanterna säger att han går en omväg tillbaka från fotbollen för han vill gå där det finns lampor. Han känner rädsla när han går hem från fotbollen om det är mörkt.

Min tolkning av pojkarnas berättelser är att de inte har en plats utomhus just nu som de kan vara ensamma på och känna sig trygga när det är mörkt.

Känslor i trädgården

Informanterna visade positiva känslor när vi pratade om trädgården. De uppvisade hög energi, pratade i mun på varandra, log, och de blev mer rörliga i sitt kroppsspråk. De positiva känslorna gick inte att ta miste om. Det blev också tydligt att de använde trädgården som en regleringskälla för deras känslor.

Genom att prata om trädgården och vad de önskade göra där kom kreativiteten fram. Några pojkar ville ha blommor.

- Nån sorts blommor man odlar som går uppåt

- Ja, det är skönt att man kan titta på det...

- Då skulle vi ha olika blommor, olika färger.

Killarna önskade också fruktträd. De letade ord, vilket sorts träd de menade, de hjälpte varandra med att minnas och det skapades en dialog kring träd. De föreslog äpple, apelsin och kiwi. De började skratta och sa att kiwi inte växer på träd. Alla skrattade igen. Och de blev ännu mer kreativa. En kille önskade sig ett vattenfall, men efter att ha förklarat lite vad han menade så kom de andra killarna fram till att han menade en fontän. Han tyckte den skulle vara fin att titta på. Och att det skulle vara fint ljud.

Vad gäller ljud i trädgården så tyckte en informant om ljuden i trädgården. Han tyckte om att lyssna på fåglarna. När vi pratade om fågelljud började några killar härma olika fåglar och alla skrattade.

- *Vad får fågelljuden er att känna?*
- *En sommar, känna sommar! Det känns lugnt!*

Det ledde oss in på om trädgården är en vilsam plats.

- *Så länge vi inte har några möbler här och så det här med staket så är det ingen vilsam plats ännu. När man sitter så här och pratar kanske man inte tänker på det så mycket men.....*

Vilsam plats kopplas här ihop med möbler och ett ställe att vara på i trädgården. Detta kan sättas ihop med avsaknaden av trygghet och att endast gräsmattan inte känns vilsam.

Jag frågade om tystnad. Hur är det att sitta tyst med människor, är det skillnad att vara tyst inne eller ute? Människan har två typer av uppmärksamhet. Viljestyrd uppmärksamhet och icke, spontan, viljestyrd uppmärksamhet. Viljestyrd uppmärksamhet används när vi ska genomföra uppgifter som kräver prioriteringar och beslut, samt för att hålla borta information som stör vår förmåga att prioritera och kunna ta beslut. Ett exempel på när vi använder vår viljestyrda uppmärksamhet är när vi håller ute buller. Vår förmåga att rikta uppmärksamheten, och därmed kunna begripa och hantera tillvaron förstörs av buller. Likaså påverkar buller vår stressnivå negativt (SET).

- *Ute och tyst, stänger ögonen bara lyssna. Lyssna tex fågel och att det kommer blåsa.*

En annan säger

- *Bättre tankar utomhus*
- *Hur kommer det sig?*
- *Där finns himlen, molnen, fåglarna*

En kille önskade sig ett vattenfall i trädgården, men efter att ha förklarat vad han menade kom de andra killarna fram till att han menade en fontän. Han tyckte den skulle vara fin att titta på. Och att det skulle vara ett fint ljud.

Teorin om sensorisk integration (SIT) handlar om hjärnans behov av att organisera sig, och att hjärnan reagerar och inte klarar detta när den blir överstimulerad. Det sker ett konstant flöde av otaliga sinnesintryck till hjärnan, inte bara från ögon och öron, utan även från kroppen i övrigt. Hjärnan måste organisera alla sinnesintryck för att vi ska lära oss saker och kunna leva normalt. Hjärnan lokaliserar, sorterar och ordnar sinnesintrycken och när det är välordnat och integrerat kan hjärnan använda det för att bilda perceptioner, beteenden och inläring. Detta fungerar inte om sinnesintrycken är för kaotiska. Sinnesintrycken är som näring till hjärnan, precis som maten är för kroppen.

Killarna började spontant prata om havet när vi pratade om ljuden som finns i trädgården.

- *Havet är jättenära.*
- *Går ni ner där ibland, eller?*
- *Ja, vi åkte till ett hav och simmade.*
- *Vad får havet er att känna?*

Killarna fick mycket energi och började skratta.

- *Nice.*
- *Väldigt bra, skönt*
- *Sen vilar vi.*

Bara genom att prata om trädgården så framkallades glädje hos pojkarna. De var engagerade, de kom med önskningar och förslag, de ville berätta sina tankar. Den kreativa sidan tog fart och de önskade både realistiska saker, men också mindre realistiska. Som killen som önskade sig ett biljardbord under ett tak så de kunde spela biljard mitt i vintern. Detta ledde till skratt och mer tankar. Det ledde till reflektioner och fram kom mer seriösa önskningar. Min upplevelse är att bara genom att prata om trädgården så väcktes nyfikenhet. Det finns en nyfikenhet i att använda sina tidigare erfarenheter, att lära sig mer om trädgård, att hjälpa till i trädgården, att prata om minnen och att utveckla trädgården. Det finns en nyfikenhet i hur man kan använda trädgården som rum. Det skapas en energi där det framkallas lust att prova, lära sig nya ord, följa en planta, känna sig fria. Trädgården skapar nyfikenhet oavsett vad pojkarna väljer att använda den till. Pojkarna skapar också ett nytt sammanhang för dem när de önskar och vill vara med och bidra till förändring. Ett sammanhang där de tillhör.

Pia tänker att det framkallar glädje hos killarna när de är tillsammans några stycken och fokuserar på samma sak. Då kan de glömma sina ryggsäckar var och en har med sig. Hon tror det har att göra med att de är tillsammans, och att de får möjlighet att fokusera på något under en stund.

Jag frågade de killarna som var dem som odlade mest vad odlingen fick dem att känna.

- *Om man sitter inne och inte odlar så tänker man, och gråter och tänker på dom, när man är utomhus blir man mer gladare när man ser allt man håller på med.*
- *Det känns jättebra, en fin känsla. Man vet att man gör nånting, man sätter nåt i jorden och man ser att det kommer och man kan använda det som kommer där, produkten som man får. Man ser vad man gjort och man får en jätteskön känsla.*

Det pojkarna här beskriver är att det känns meningsfullt för dem att odla. Grahn (2005) poängterar att alla moment som utförs i trädgården, oavsett om det är en aktivitet eller något mindre kravfyllt, ska det för patienten kännas meningsfullt. Det är denna meningsfullhet som driver motivationen framåt mot förändring till bättre mående. Precis som med nyfikenhet och kreativitet finns glädje med som en övergripande känsla. Att få berätta om sina tidigare erfarenheter och minnen gjorde dem glada. Att vara kreativa och prata om trädgårdens möjligheter gjorde dem glada.

Två av informanterna berättar att de gärna går ut och går promenader ibland. Jag tolkar deras behov av promenader som att de har behov av att komma ifrån, att vara själv ett tag, och

ibland för att reglera sitt humör. Teorin om stödjande miljö säger dessutom att människan har en förmåga att söka sig till stödjande miljöer om dessa finns (Grahn et al. 2010).

- Stannar inne blir arg. Går, tankar är bra. Pratar själv med mig.

En annan informant beskriver samma sak gällande hur trädgården kan hjälpa till att reglera känslor. Han vänder sig till växterna för att få hjälp.

- Dom förstår jag pratar, blommor, träd, förstår vad jag säger. Pratar med växterna.

- Hur är det för dig?

- Bra. Tex arg du pratar och blir lugn.

Samma informant berättar också att han vid ett tillfälle gick en hel timme ensam, och att det var skönt för det fanns inga andra människor ute. Han berättade om när han och hans kusin kom för ett år sedan, hur de två gått tillsammans med en kille från Pakistan mellan 00-02 på natten och pratat. De pratade om vad han gjorde i Pakistan och vad de gjorde i Iran. Jag sätter detta i sammanhang mot den tidigare nämnda SiS-undersökning som visade att närvaro av för många människor på för liten plats leder till försämrade känsloläge och förhöjd ångest hos den enskilde, och där rapporten förtydligar hur människor söker sig till miljöer som ger dem optimal stimulering och där de kan få optimal kontroll. Om man känner att omgivningen begränsar ens frihet eller om man inte kan påverka ens omgivning ökar detta stressen (Janssen och Laike 2006).

Samtalet

Jag hade från början tänkt ha Samtal och Språk tillsammans. Det var till en början svårt för mig att särskilja dessa åt. Det är i samtalet som språket kommer fram, och det är genom språket som ett samtal kan ske. Men samtalet som jag syftar till här är ett samtal som uppstår mellan ungdom och behandlare, som leder till en inre reflektion eller lyfter ett ämne som behövs pratas om. Det är det samtal som hjälper ungdomen att se på sig själv på ett annat sätt, det samtal som ingår i begreppet metod som jag tidigare skrivit om. Det är också samtalet som kan ske mellan ungdom och ungdom. Det jag syftar till här är samtalet som sker i trädgården, som inte hade kunnat ske inomhus.

Pia berättade att det ofta kommer ut någon till henne i trädgården och gör henne sällskap när hon är där. Hon säger att samtalen blir annorlunda i trädgården, då de fokuserar på växterna de håller på med. Hon säger att de pratar mer om rutiner när de är inomhus, de vardagliga händelserna som hör dagen till. Hon upplever att det blir lugnare samtal ute i trädgården.

- När vi är ute och odlar handlar samtalet mest om själva odlingen och saker som har att göra med själva odlingen. Om vi är inne och vi har samtal med varandra då kan det handla om olika saker, inte om odling.

Anna och jag pratade om ungdomarnas tidigare erfarenhet om odling och Anna berättade att hon träffade många ungdomar, främst från Afghanistan, som hade stor erfarenhet av att jobba på odlingar eller som hade haft odling nära sig. På odlingslotten kunde andra former av samtal ske, sa Anna. Genom att mötas i odlandet kunde de lätt prata om vilken den godaste maten är som de ätit, vad de brukade äta hemma hos mamma. Det blev en naturlig miljö att prata om sina föräldrar eller syskon eller vänner, inte bara i den akuta saknaden efter dem. Anna sa också att det inte var lätt för personalen att förhålla sig till dessa samtal på grund av deras osäkerhet om hur de skulle samtala med deltagarna. Innan projektets början hade de pratat om

var gränser går för hur mycket ungdomen ska prata om sin familj och bakgrund. De kunde uppleva det som svårt att ställa frågor utan att göra övertramp, men att prata på kolonilotten gjorde det mer naturligt att öppna upp för samtal. Där kom mycket av sig själv, om dofter, smaker och maträtter från förr. Anna sa också att kolonilotten bidrog till att ungdomarna kunde koppla bort inomhusmiljön lite, där det ibland inte var så lätt att vara.

- Det är väldigt värdefullt att han gör någonting annat för att kunna bli sedd eller hörd under den här tiden, att det finns en annan koppling än den man har inom väggarna där man finns, där som är mycket regler som man ska följa, och rutiner, man kan koppla bort det för en stund.

Hon förtydligar det med att det kunde finnas konflikter och en maktposition inomhus på boendet, men i kolonilotten skapade man en annan grund för relationen, man fick mer nyanserade roller, sa hon. Man lärde av varandra inom olika kunskapsområden, så som odling och språk.

Just detta skriver Mårtensson (2009) om, att utomhusvistelse behöver sättas i relation till inomhusvistelse. Bostaden som funktion bidrar till en plats där man äter, sover och umgås och fyller en viktig del som orienteringspunkt i tillvaron. Utomhusvistelsen är en mer öppen situation som bidrar till en viktig rekreativ möjlighet utifrån de krav och påfrestningar som inomhusmiljön utsätter barnen för.

Vad som blev tydligt i intervjuerna var att rummet i trädgården är mycket mer än bara en fysisk plats. Där finns dolda kunskaper, potentiell utveckling, plats för reflektion och sysselsättning. Där kan bildas engagemang och kreativiteten kan få plats. Där finns ord att lära. I rummet i trädgården kan kunskap delas, minnen kan komma till liv och samtal kan skapas. Det är i samtalet som orden finns.

I samtalet med Sven, som arbetar på Råby, säger han att Råby stundtals har haft aktivitet i växthuset, men just nu ligger all aktivitet nere. Det finns dock två stolar som man kan använda om man som personal vill ha samtal med ungdomen där inne. Sven använder det utrymmet ibland. Han upplever att det kan föras andra typer av samtal i den miljön, än inomhus, samtal som lättare kan gå på djupet. Jag frågade Sven om han kunde förklara närmre, vad som gjorde att andra typer av samtal kunde ske i växthuset. Han beskriver det som att försvaren försvinner hos ungdomen och att de får lättare att prata om det som behövs pratas om.

Även Monica berättade om de samtal som uppstår i odlingslotterna och hur det svenska språket utvecklas i dessa möten.

- Något händer när man ligger på knä och rotar i jorden tillsammans.

Kanske är det som Jordan (2015) beskriver, att utomhusmiljön blir som en mellanhand mellan terapeut och klient, att maktdynamiken försvinner i relationen och att man delar utrymmet på mer lika premisser.

När jag pratade med två killar på HVB-hemmet om samtal som sker i trädgården upplevde jag det som problematiskt att prata med dem om detta. Jag är osäker på om de förstod mina frågor. Jag kan också tänka mig att svårigheten att resonera om de olika samtal som kan ske beroende på om man är inne eller ute är att de inte själv reflekterat över skillnaden i vilka

sorts samtal man kan ha. För att skapa ett samtal med pojkarna om detta fick jag ställa väldigt konkreta frågor. Och de gav väldigt konkreta svar.

- *Vad pratar ni om inne? Vad pratar ni om ute?*
- *När vi inne pratar fotboll och skojar, bus. Ute pratar livet.*

En informant berättade att han går till personal om han känner sig ledsen. De brukar gå in på kontoret och sitta där och prata, säger han. När jag frågar om det är skillnad att prata med personal inne eller ute svarar de:

- *Ute bättre. När man pratar ute känns bättre. Inne också kan prata, men ute bättre. Kan tänka bra.*
- *Ute solen skiner, blåser, kan lyssna på fågel*
- *Luktar gott*
- *Vi kan tänka bra*
- *Titta på blommor, människor*
- *Man blir glad*

Jag förklarade att det kan vara svårt för personal att prata med killarna om de svåra sakerna de varit med om för man vet inte om de vill prata eller inte, men att många upplevt det som att trädgården hjälper dem att prata om var de kommer ifrån. En informant svarade

- *Till exempel i Iran när jag jobba i Iran. Bonde och vi gjorde tomat. När vi kommer hit kan vi göra tomat. Jag kunde fixa lite trädgård. Jag kommer ihåg.*

Jag tolkar detta som att trädgården hjälper honom att prata om sig själv. I trädgården, med tomaterna, blir det lättare att prata om var han kommer ifrån.

Språk

Det blev tydligt för mig när jag intervjuade killarna på HVB-hemmet att trädgården som rum kan berika språket. Det fanns flera ord som informanterna inte kände till, vattenspridare, buske, parasoll, uterum och fontän. Det hände också att de glömde bort ord från sitt egna språk, som de hjälpte varandra att minnas, tex namn på växter, träd och kryddor. Det är många ord som går förlorade om de inte hålls vid liv, både på svenska och hemspråket. I trädgården finns ett rum fullt av kunskap som man missar om man inte vistas där med ungdomarna.

En kille frågade de andra killarna om det finns farliga ormar i Sverige. En annan kille frågade om kiwi växer på träd. Eller om man kan ha fikon i kruka.

- *Fikon!*
- *Ja, det kan man ha.*
- *Kan man?*
- *Ja, fikonsträd i kruka kan man ha*

Och i lärandet av språk och kunskap fanns mycket skratt. Det fanns också mycket vilja att hjälpa varandra till att kunna förklara sig och kunna förstå. De hjälpte varandra att förklara skillnaden mellan träd och buske, vad ett uterum är för något, och skillnaden mellan vattenfall och fontän.

En av informanterna frågade mig vad jag hade önskat om det var min trädgård. Jag sa att jag nog hade velat ha någon skugga att sitta under. Samtalet leder till funderingar var man kan få skugga någon stans. Under träd eller under ett parasoll. Killarna trodde att paraply och parasoll var samma sak. Tolken förklarade skillnaden.

Jag frågade vem som ska sköta alla blommor de vill ha. En informant sa att han inte orkade vattna alla blommor.

- *Du vill inte vattna?*

- *Nej.*

- *Ni får ha en sån vattenspridare, sån som går hela tiden.*

Killarna visste inte vad en vattenspridare är och tolken förklarade att det är en maskin man sätter in en slang som vattnar gräset. Killarna skrattar.

Monica upplever att den gröna miljön bidrar till att man sänker axlarna, sätter händerna i jorden och att det då inte finns så mycket barriärer mellan personal och ungdom. Hon berättar att någon kanske berättar om att de blivit opererade för cancer och att det är därför de inte varit på odlingen på ett tag. Någon har berättat att den ska söka jobb, och får frågan veckan efter hur det gick på jobbintervjun. Människorna kommer för gemenskapen där odlingen är en bonus. De träffar nya vänner där de följer varandras liv. De frågar varandra hur det gått med det de berättade sist. ”Hur gick det med din uppsats du skulle skriva? Hur gick det på tentan? Hur ska det bli att jobba efter lång tid som arbetsökande?” Monica säger att språket utvecklas för att de har relation till varandra. Språkinläring kan nötas in i ett klassrum, men det är i mötet som inläringen blir dynamisk, säger hon. I samtalen används också kroppsspråket, man behöver lära sig lyssna in nyanser, förstå skämt och förstå en sammanhängande dialog. Monica säger att hon ser språket utvecklas för att människorna har en relation till varandra. Relationen skapas för den kontinuitet som finns i deras möten. Även Maria beskriver detta. Hon säger att odlarna vet att hon och hennes kollega alltid finns där. Deras närvaro symboliserar stabilitet och stabilitet ger trygghet.

En person har sagt till Monica

- *Vi behöver inte SFI. Vi behöver komma ut och träffa svenskar, prata svenska och vara i ett sammanhang.*

Trädgård som metod

Det var främst praktikerna som reflekterade kring hur vistelse i trädgård skulle kunna göras som ett bestående inslag i vård och behandling. Men även ungdomarna reflekterade kring återkommande aktiviteter i trädgården. Detta kan man tolka som att de hade önskat en mer strukturerad aktivitet vad gäller trädgårdsskötsel och deras delaktighet i trädgården.

Anna Persson från Koloniprojektet säger att det behöver finnas någon som vill driva ett projekt för att det ska finnas. De var några i personalen som höll igång Koloniprojektet. De inspirerade en annan stadsdel att påbörja odling, men hon vet inte hur de har det idag. Anna berättade att de presenterade Koloniprojektets text och redovisade projektet för sina chefer, men ingen nappade på att ta initiativ att besluta om någon fortsättning. Syftet med projektet var att skapa en hälsofrämjande aktivitet, med forskning som uppbackning, men Anna tror nog att cheferna mer såg att de hade skapat en aktivitet, som vilken som helst.

Anna tänker att det krävs mycket av en organisation för att säga att en ska jobba på ett visst vis när det finns många andra aktiviteter än just odling och trädgård. Men å andra sidan så var det tre boenden som engagerade sig i detta projekt sa hon, och något av boendena hade kunnat specialisera sig på denna inriktning. Då hade det varit enklare att hålla vid liv, tänker hon. Då hade man också kunnat rekrytera personal som hade intresse för denna aktivitet. På så sätt hade man kanske också fått behålla personalen längre. Anna säger;

- Idag byts den tyvärr ofta ut, vilket innebär att projekt likt Koloniprojektet försvinner med personalen.

Sven Ljung är avdelningsföreståndare på en SiS-institution. På institutionen finns en äppellund och ett växthus. Området runt husen kan beskrivas som en stor trädgård. I den får ungdomarna ta promenader om de får lämna den låsta byggnaden. Institutionen har stundtals haft aktivitet i växthuset, men just nu ligger all aktivitet nere. Sven berättar att institutionen inte har behandling längre. De bedriver endast akutavdelning och utredningar. Det begränsar därför vad de kan ha för aktiviteter. En aktivitet som tar plats är skolan. Det var inte länge sedan som skolan inte togs på allvar för de ungdomar som är inlåsta, men sedan en tid tillbaka går alla i skolan sedan andra dagen de kommit till boendet. Sven berättade att de sammanfört biologielektionerna med odlingar. Ungdomarna får odla örter som de sedan använder i matlagningen och de planerar frön som de följer i dess utveckling. Den responsen som lärarna fått från ungdomarna är att de tycker det är roligt att göra dessa praktiska aktiviteter för att lära sig.

Sven beskrev en vision om att kunna använda både äppellunden och växthuset mer. Han kan se vinster i att främja den organiska processen där människan formar sin omgivning, istället för att institutionen skulle forma en struktur kring växthuset som ungdomarna skulle anpassa sig till. Han ser att växthuset skulle kunna vara en mötesplats där samtal och reflektioner kan äga rum. Han betonar ordet samtal, istället för utredningssamtal eller intervjuer. Han beskriver också det tomrum som kan uppstå när han går i pension och ingen annan personal tar över engagemanget och visionen han har. Sven säger;

- Det är alltid upp till den engagerade personalen om växthus och odlingar ska bli tillgängliga för ungdomen.

Odlingen upptog mycket tid på sommarhalvåret, men Anna beskrev också aktiviteter på vinterhalvåret. De panerade för nästa år, de tog fram böcker, papper och penna och började skissa. Detta skapade ett engagemang och intresse. I början av februari började de med att så frön. Till jul gjorde de julgrupper, små planteringar som de dekorerade, och så gjorde de kransar. Till jul fick också alla boende var sin amaryllis att ha på sitt rum.

- Så då försökte vi fixa varje jul att de fick var sin så för de växer så himla snabbt och då blir det de här stora härliga blommorna man kan ha. Så alla skulle ha var sin och vissa brydde sig inte, men de uppskattade det ändå, och bara att kunna ta foto på sig själv och dessa stora amaryllisar.

Killarna på boendet säger att de vill ha en gräsklippare som klipper gräset själv. Detta ledde till en diskussion om vem som egentligen klipper gräset nu. Killarna är först osäkra, men kommer fram till att det kommer någon från kommunen ibland som klipper gräset. Med en bil. De får frågan om de skulle vilja ta hand om gräset själv. Energin stiger och killarna börjar prata i mun på varandra igen.

- *Hade ni orkat ta hand om blommor och*
- *Ja! Ja! Ja! Vi hade haft en dag och han en dag och jag en dag...*
- *Ni hade turats om.*
- *Ja.*

Alla börjar skratta.

Pia berättar att det finns ett intresse hos de boende att göra iordning trädgården och att ha mer blommor runt sig. Tyvärr hindrar satta regler detta. I samtal med Pia berättade hon följande;

- Ehhh det var en kille som ville vi skulle ha rosor, men där sa jag vi får vänta till vi har det här staketet så vi vet hur vi ska göra med rabatter och så. Dom kan man liksom inte ställa i krukor, det behövs mer rosenbuskar och så. Men annars var det faktiskt ingen som prata om blommor när jag gick runt och frågade vad dom skulle vilja ha. Men sen köpte jag nån röda pelargonier och det tyckte dom var jättefint, och då var det en av killarna som ville...han ville ta in en i sitt rum då...så sa jag nej. Det där är så väldigt viktigt och noga det dom ska ha på rummet är förnödenheter, det kommer från oss, och vill de ha en blomma får de köpa det själva

Analys av materialet

Syftet med studien och dess frågeställningar var att ta reda på om trädgården som arena och rum kan stödja ensamkommande barn i att må bra, och om man kan ha tid i trädgården som en möjlig metod i det sociala arbetet.

Utifrån intervjuerna tycker jag mig se att trädgården är en viktig plats för pojkarna. De visar ett engagemang och en vilja till att utveckla trädgården som en plats att använda oftare. De har många egna förslag till förbättring och förändring och i deras önskan om fler valmöjligheter och en mer använd trädgård i form av olika planteringar påvisar de energi och engagemang.

Det jag tycker mig uppfatta är en önskan hos de boende om mer delaktighet i deras vardag. I inomhusmiljön finns en vardag med förutsägbarhet genom rutiner och regler som kan vara svåra att påverka. Det trädgården kan erbjuda är en upplevelse av att ungdomen är med och skapar och på så sätt äger vad som sker. De blir på så sätt aktörer i sina egna liv. Även om institutioner för ensamkommande barn försöker skapa en förutsägbar och begriplig vardag kan upplevelsen ändå vara att denna förutsägbarhet inte ägs av barnet/ ungdomen och att vardagen inte är begriplig. Genom aktiviteter i trädgården som till exempel odling och skötsel blir aktiviteten både självvald, förutsägbar och begriplig.

Ytterligare en sak som framkommer i intervjuerna är möjligheten att slippa tänka på svåra saker när de har sysslor i trädgården. Pojkarna berättar om en fin känsla som de får när de sätter något i jorden och sedan kan odla den. Att kunna vara i nuet gör det möjligt för en stund att släppa den ryggsäck som de bär på. Anna Perssons uppfattning när hon deltog i Koloniprojektet var att utomhusvistelsen bidrog till att koppla bort inomhusmiljön, där det inte alltid var så lätt att vistas. Precis som i rapporten *Rum för återanpassning* (Janssen och Laike 2006) där det beskrivs att vi människor söker oss till miljöer som ger oss optimal stimulering kan trädgården vara ett forum där de boende själv reglerar stimuleringen av aktivitet utifrån deras egna behov.

Det visade sig i intervjuerna att trädgården och utomhusmiljön används för att reglera känslor. Detta kunde de lättare göra under dagtid, då trädgården var tillgänglig för dem. Då killarna hade obehag för mörkret och trädgården inte var upplyst blev detta en plats de inte kunde tillgå efter att det blivit mörkt. Istället för promenader skulle de kunna gå ut i trädgården även när det är mörkt, men då trädgården är en otrygg plats används den inte när det är mörkt.

Då det inte finns staket i trädgården och de känner sig otrygga i dagsljus blir otryggheten ännu större när det är mörkt. Detta innebär att de inte använder trädgården på kvällen när det mörknat. Även om huset har ljuskällor på väggen så är trädgården en otrygg plats för dem, oavsett om de håller på med odling när det är ljust eller bara vill sitta och njuta av tystnaden när det är mörkt. Jag får funderingar om hur ett staket med belysning på insidan skulle kunna skapa trygghet på kvällen, så de boende skulle kunna välja att sitta utomhus om de hade behov av detta. Det är beskrivet att de använder trädgård och utomhusvistelse för att reglera sina känslor, och det är viktigt att den platsen inger trygghet.

Trädgården är en arena där allt från vila till plantering och lek kan förekomma. Lagom stimulering och närvaro i nuet kan hjälpa till att släppa vissa svåra känslor och då ges möjlighet för andra känslor att ta plats, så som glädje och nyfikenhet. Trädgården som tema i sig själv väckte glädje, nyfikenhet och kreativitet hos killarna. Bara genom att prata om önskningar och vad de skulle vilja använda trädgården till bidrog till många skratt och ett stort engagemang. Mitt visade intresse för deras tankar kan också ha varit en anledning till deras energi. Detta skulle i så fall styrka vikten av delaktighet i vardagen för de boende.

Monica Olsson, som bedriver Odlingsnärverket, pratade om stolthet hos de som odlade, och att stoltheten kan fås genom att ha vittnen till vad man odlar. Att känna stolthet är en bra grund för att också känna glädje. Att få tillgång till den sidan hos sig själv som står för glädje och kreativitet gör att du skapar och definierar vem du är genom positiva känslor. Med de tidigare hemska upplevelser som de ensamkommande har med sig, hur de lätt kan bli sedda av samhället och kanske personalen som några som bara är offer, för att det är otroligt viktigt att hjälpa dessa ungdomar att bli synliga genom glädje och kreativitet också. Kanske är detta sidor de inte haft tillgång till på länge och då är det en del av dem själva som de glömt bort.

Trädgården verkar vara en plats för dessa pojkar att återanknyta gamla minnen och komma i kontakt med tidigare erfarenheter. De berättar om sin familj och hur de tidigare har arbetat med odling. Att vara i ett sammanhang man känner igen gör att stressnivån sjunker. Genom att odla det som man har en historia till gör också att man upplever en kontakt med dåtid som bidrar till identitetsskapande i en ny miljö. Monica Olsson beskriver det så fint; att odla gammalt i ny jord blir som att rota sig på ett nytt ställe.

Hertz och Johansson (2012) gör oss uppmärksamma på, att samtalen ofta får fokus på klientens inre värld, tankar, känslor och upplevelser, och menar på att människans sociala bakgrund och de historiska omständigheter som format dem är minst lika viktiga att prata om. Jag tycker mig uppleva i intervjuerna med pojkarna en vilja till att prata om sin bakgrund och sin historia som format dem. Jag tycker mig samtidigt uppleva en svårighet och ett motstånd om att möta pojkarna i detta när jag läser om tidigare projekt och intervjuar praktikerna.

I rapporten *Ensam och flyktingbarn* (Backlund et. al 2012) blir det tydligt att socialarbetare undviker att fråga om sådant som antas vara jobbigt och svårt för barnen att tala om. Denna försiktighet motiveras bland annat med att socialarbetarna uppfattar att barnen inte vill titta bakåt, utan framåt och fokusera på nuvarande liv. Svårigheterna kring att bedriva samtal med

ensamkommande barn blir tydliga i de projekt som redovisas. I koloniprojektet valde man att inte intervjuas deltagarna. Rädslan för att de skulle avstått från projektet om de skulle behöva intervjuas gjorde att man valde att inte göra detta. Man ville inte heller utsätta dem för att än en gång uppleva att de skulle behöva berätta sin historia för ännu en vuxen. Intervjun med Åsa Andersson berättade att personalen upplevde svårigheter hur man skulle prata med barnen. De visste inte hur de skulle förhålla sig i samtalen utifrån var gränser går vad man ska prata om. Hon beskrev en oro att samtalen skulle komma in på barnets familj och bakgrund och de upplevde det svårt att ställa frågor utan övertramp. En annan svårighet med att prata med barnen är att det är oklart vilka vuxna som ska ta dessa samtal. Är det socialsekreteraren, är det personal på HVB-hem, den Gode mannen, eller är det psykiatrin? I vanliga fall är det föräldrarna som pratar med sina barn om detta. Vem ersätter föräldrarna?

Min upplevelse från intervjuerna är att pojkarna tyckte om att berätta, de blev sedda, inte utifrån trauman, utan istället utifrån vem de är, deras tankar och funderingar. De visade en vilja att delta, en glädje i få berätta och att bli lyssnade på. Vi satt i trädgården, det var en lättsam miljö, och genom berättandet fick de kontakt med glädjen, nyfikenheten, minnen och kreativiteten – de fick kontakt med livet. De ville inte sluta prata med mig. De ville berätta och de ville höra mina tankar. Jag tror det är dags att de inkluderas i forskning och undersökningar som rör dem, så de blir synliga. Det är i samtalet de blir synliga. Genom att berätta om sina tidigare erfarenheter och om sin familj som de lärt sina kunskaper från blir det ett sätt att beskriva var de kommer ifrån och vem de är. Det bidrar till att förtydliga sin identitet, och samtidigt ta klivet in i en ny identitet som innefattar att förhålla sig till allt nytt det innebär att komma till ett nytt land. Man skapar sin identitet genom att förhålla sig till sin omvärld på olika sätt. Som tonåring tänker man mer på sin identitet då mycket nytt händer i ens liv som man ska förhålla sig till. Dessa pojkar har varit med om mycket som de ska förhålla sig till och ska skapa sig ett Jag utifrån allt detta. Identitet är en känsla av att man är en person med egna erfarenheter, tankar och åsikter, och en känsla av att kunna vara sig själv och våga stå för den man är. Mårtensson (2012) och Lisberg Jensen (2008) skriver att identitet förknippas med hemtillhörighet och att känslan av att vistas i miljöer man känner igen kan hjälpa till i identitetsskapandet. Detta stämmer väl överens om vad pojkarna berättar, även om de inte använder ordet identitet. Backlund mfl (2012) skriver att identitet handlar om en upplevelse av att vara den samma över tid, vilket kan bli svårt för dessa barn som får förhålla sig till helt nya miljöer.

Det är otroligt viktigt att killarna blir sedda och bekräftade i vem de är, vilka erfarenheter de har med sig och hur de kan omvandla detta i det nya landet. Odling och skapandet i trädgården kan bidra till denna övergång. Utifrån skapandet av identiteten är det viktigt att bli bekräftad av viktiga personer. Då får man känslan av att vara betydelsefull. Samtalen i trädgården kan underlätta för detta. I litteratur och i intervjuerna med praktikerna får jag beskrivet för mig om hur trädgården kan hjälpa till med att skapa samtal som hjälper till att göra berättelserna lättare att berätta. Det framkom till och med i litteraturen att man kunde se att mer beröm utdelades till klienter när man samtalade utomhus.

I samtalet finns språket. Under mina intervjuer kom vi i kontakt med flera ord som ungdomarna inte kände till. Och de var villiga att lära. Språket blev bredare och mer berikat, bara på den stunden intervjun försiggick. Monica beskriver att språket utvecklas genom relationer, och att språkinläringen sker bäst i spontana samtal istället för i klassrum. I spontana samtal används kroppsspråk och nyanser, man förstår en sammanhängande dialog.

Det verkar som att trädgården kan ses som en plats där hälsan kan förbättras. Informanterna beskriver minskad huvudvärk när de vistas ute, och en ökad ilska om de endast är inomhus. En kille berättar att han pratar med växterna för att må bättre och att fågelkvitter i trädgården gör honom lugn. En kille tycker om tystnaden i trädgården och han beskriver hur han sluter ögonen och kan få bättre tankar när han är utomhus. Det verkar som att killarna använder trädgården på ett till viss del omedvetet plan till att ta hand om sin hälsa. Killarna beskriver också trädgården som en plats där de lätt kan känna glädje. Glädjen kommer mycket utav att göra något tillsammans och möjligheten att vara i nuet. Inomhus kan de gråta för de tänker på sin familj, men utomhus blir de gladare för de ser allt de håller på med i trädgården. Mycket forskning visar att trädgården är en källa till att uppnå bättre hälsa. Detta verkar killarna ha förstått.

Trots allt det positiva som redovisas med trädgårdsaktiviteter på ett HVB-hem visar mitt resultat på att trädgården är ett rum som glöms bort. Det är tydligt i intervjuerna att informanterna ha en avsaknad av trygghet i sin egen trädgård. De hade en önskan om att få ett staket för att känna större trygghet. Trots påtryckningar till personal, som i sin tur meddelade kommunen som hade ansvar för att sätta staket, blev det inte av. Jag vill gärna tro att om de ansvariga hade förstått hur viktigt ett staket var för de boende så hade de prioriterat att sätta upp ett staket. Avsaknad av trygghet kan innebära stresspåslag som leder till ohälsa. Det är därför viktigt att göra trädgården till en trygg plats även om den är utomhus. Killarna pratar om staket och trygghet utifrån insyn och skydd. Det upplevs på boendet som att människor ibland inte visar hänsyn och att de går innanför boendets gränser både fysiskt och känslomässigt, genom att de genar över tomtens samt ställer sig och titta in på de boende. Pojkarna beskrev att om de kände sig mer trygga skulle de känna sig mer fria. Och det kan väl inte finnas någon större hälsofaktor än att känna sig fri.

Det finns tydliga vinster med att använda trädgården som metod på HVB-hem som tydliggörs genom projekt, rapporter och forskningsunderlag, men dessa resultat verkar inte tas om hand. Vem som ansvarar för att detta görs borde vara kommunen. Om inte kommunen vill ta detta ansvar och fortsätta utveckla idén om trädgård som hälsofrämjande metod bör respektive föreståndare ta detta ansvar. Det finns många betydelsefulla och lyckade projekt som drivits av behandlarna själv, och när dessa har slutat på boendet eller i projektet har all kunskap försvunnit. Detta berättar Åsa Andersson, Björn Lidberg och Maria Persson om. Pias berättelse om att hon som anställd på eget initiativ driver odlingen på HVB-hemmet styrker detta ytterligare.

Det är viktigt för socialt arbete att tillvarata de metoder som visar på positiv förändring gällande de boendes hälsa och välmående. Det finns mycket material som visar på att vistelse i trädgården skulle vara hälsofrämjande. Min reflektion är att trädgården är ett rum som glöms bort. Min uppfattning är att trädgården är ett rum ungdomarna vill vara engagerade i och göra till sitt. De beskriver önskan om ett rum där de kan vara, utan insyn och utan att de kan se ut. Där de kan vara oftare.

7. Diskussion

Nedan belyser jag kunskapsluckor och ger generella förslag att tänka på om man arbetar på HVB-hem där det finns trädgård. Därefter kommer tänkbara forskningsfrågor för vidare forskning.

Kunskapsluckor

Jag ser trädgården i relation till socialt arbete som en utforskad arena. Mitt resultat visar en möjlighet vi kanske inte sett tidigare. Det finns sedan tidigare ett intresse för trädgård som hälsofrämjande arena inom sjukvården och har nu även börjat bli synlig inom socialt arbete. Det finns projekt som visar goda resultat genom att använda trädgård som plats för bättre mående.

Tidigare arbeten har fokuserat på observationer och intervjuer med personal som träffar barn och unga. Inga intervjuer har tidigare gjorts med de ensamkommande barnen.

Vi behöver ta reda på mer. Vi behöver fråga de ensamkommande barnen. Vi behöver ta reda på vad de ensamkommande barnen tycker och tänker om trädgård. För att göra detta behöver vi prata med dem. Men kanske behöver vi först kartlägga de hinder som finns inom oss behandlare och inom socialtjänsten för att samtalen ska kunna äga rum. Om vi ska kunna fördjupa forskningen får vi inte vara rädda för att närma oss berättelserna som de ensamkommande barnen har. I koloniprojektet intervjuade man inte deltagarna med hänsyn till deras mående och av rädsla för att väcka svåra känslor. Etikrådet uttryckte samma sak i deras rekommendationer till mig.

Föreståndarens uppfattning att alla bör behandlas som fungerande, välmående och fullt kapabla tills något annat visas är en god utgångspunkt för vidare forskning och ytterligare intervjuer med ensamkommande barn tycker jag. Och att vi kanske använder oss av ordet "samtal" istället för intervju, som Sven Ljung föreslog. För att veta vad ensamkommande barn tycker och behöver kring trädgården bör vi ha mer samtal med dem. Vi behöver därefter göra större undersökningar, vi behöver göra "före och efter" studier vad gäller de boendes upplevelser när trädgården blivit ändrad. Först då kan vi på riktigt påvisa vikten av att trädgården ska bli ett rum lika viktigt som andra rum på de HVB-hem som kommunen ansvarar för.

Förslag

HVB-hem bör se över hur tryggheten är för de boende ute i trädgården.

Trädgård som tillhör boende bör erbjuda både aktivitet och möjlighet till vila.

De boende bör vara delaktiga i att skapa trädgården efter deras önskemål.

Det bör finnas en uttalad trädgårdsansvarig på HVB-hem.

Vistelse i trädgården kan schemaläggas där ungdomen får ansvarsområden som ska skötas.

Tänkbara forskningsfrågor

Tänkbara forskningsfrågor skulle kunna vara

- Hur upplever barnen det att ha schemalagd tid i trädgården för att hjälpa till att sköta den?
- Upplever barnen det lättare att göra skolarbete om de först vistas i trädgården en stund?
- Är det färre antal besök på BUP för de boende där det finns en trädgård att tillgå?
- Vilka olika samtal sker mellan personal och boende inomhus resp utomhus?
- Vad behöver socialarbetarna och socialtjänsten som organisation för att kunna ställa frågor om barnens historia?

8. Referenslista

- Adevi, Anna A (2012) *Supportive nature – and stress. Wellbeing in connection to our inner and outer landscape*. Alnarp: Swedish University of Agricultural Sciences.
- Almqvist, K and Broberg, AG. (1999) *Mental health and social adjustment in young refugee children 3 ½ years after their arrival in Sweden*. Journal of American Academy of Children Psychiatry. 1999; 38: 723-730)
- Antonovsky, Aaron (2005) *Hälsans mysterium*. Stockholm: Natur och Kultur
- Aspers, Patrik (2011) *Etnografiska metoder*. Andra uppl. Malmö: Liber AB
- Ayres, Jean (2014) *Sinnenas samspel hos barn*. Stockholm: Hogrefe
- Backlund, Åsa, Riita Eriksson, Katarina von Greiff, Eva-Marie Åkerlund (2012) *Ensam och flyktningbarn- barnet och socialtjänsten om den första tiden i Sverige*. Forskningsrapport 2012: 1. FOU Stockholms län
- Bergmark, Åke, Lundström, Tommy (2007) *Metoder i socialt arbete – vad är det? I: Meeuwisse, Anna, Sune Sunesson & Hans Swärd (red.) Socialt arbete, en grundbok*. Stockholm. Natur och Kultur.
- Björklid, Pia (2005) *Lärande och fysisk miljö, en kunskapsöversikt om samspelet mellan lärande och fysisk miljö i förskola och skola*. Stockholm. Myndigheten för skolutveckling
- Bowlby, John (2010) *Trygg bas, kliniska tillämpningar av anknytningsteorin*. Stockholm. Natur och kultur
- Bryman, Alan (2011) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Andra uppl. Malmö: Liber.
- Callaway, Gloria (2005) *The Early Years Curriculum – A View From Outdoors*. London. David Fulton Publishers.
- Denvall (2011) *Mobiliserande arenor. I: Denvall, Verner, Cecilia Heule & Arne Kristiansen (red) Social mobilisering, en utmaning för socialt arbete*. Malmö. Gleerups utbildning AB
- Eastmond, Marita (2007) *Familjens välfärdsprojekt, Att återskapa hem och vardagsliv på flera platser. I: Eastmond, Marita & Lisa Åkesson (red) Globala familjer, Transnationell migration och släktskap*. Möklinta. Gidlunds förlag
- Ehn, Billy och Öberg, Peter (2013) *Biografiska intervjumetoder. I: Fangen, Katrine & Sellberg, Ann-Mari (red) Många möjliga metoder*. Lund Studentlitteratur.
- Eriksson Berström, Sofia (2013) *Rum, barn och pedagoger, om möjligheter och begränsningar i förskolans fysiska miljö*. Umeå. Pedagogiska Institutionen
- Fangen, Katrine och Sellberg, Ann-Mari (2013) *Många möjliga metoder*. Lund. Studentlitteratur

- Fazel, M, Ruth V Reed, Catherine Panter-Brick, Alan Stein. (2012) *Mental health of displaced and refugee children resettled in high- income countries: risk and protective factors*. *Global health child psychiatry*. 2012; 379: 266-282)
- Fine, Gary Alan, Sandstrom, Kent L (1988) *Knowing Children. Participant Observation with Minors*. *Qualitative Research Methods*. Massachusetts Institute of Technology
- Grahn, Patrik (1991) *Om parkers betydelse* Göteborg, Graphic Systems AB.
- Grahn, Patrik (2005) Om trädgårdsterapi och terapeutiska trädgårdar. I: Johansson, Maria & Marianne Küller (red) *Svensk miljöpsykologi*. Malmö. Studentlitteratur
- Grahn, Patrik, Carina Tenngart Ivarsson, Ulrika K Stigsdottir, Inga-Lena Bengtsson (2010) Using affordances as a health-promoting tool in a therapeutic garden. I: *Innovative Approaches to Researching Landscape and health*. Ward Thompson, Catharine, Peter Aspinnall och Simon Bell. Routledge: Open space
- Grahn, Patrik (2011) *Om stödjande miljöer och rofyllda ljud*
<http://www.researchgate.net/publication/263365219>. Datum: 151214
- Gärdegård, Anna (2017) *Samhällets mottagande av ensamkommande barn I Norden*, Stockholm, Nordens Välfärdscenter Sverige
- Haglund, BJA, B Pettersson, D Finer, P Tillgren (1991) *Creating supportive environment for health. Stories from the third International Conference on Health Promotion Sundsvall, Sweden*. World health Organisation Geneva
- Hedblom, Agneta (2004) *Aktiveringspolitikens Janusansikte. En studie av Differentiering, Inclusion och Marginalisering*. Lund. Dissertations in Social Work.
- Hertz, Marcus & Johansson, Thomas (2012) Det professionella mötet I: Hertz, Marcus (red) *Kritiskt socialt arbete*. Malmö. Liber
- Heule, Cecilia (2011) Socialt arbete som mobilisering. I: Denvall, Verner, Cecilia Heule & Arne Kristiansen (red) *Social mobilisering, en utmaning för socialt arbete*. Malmö. Gleerups utbildning AB
- Huges, G (2014) *Finding a voice throu "the tree of life" A strength- based approach to mental health for refugee children and families in school*. Child and family refugee service Taristock and Portman NHS, Trust, UK – Clinical Child Psychology and Psychiatry 2014, vol 19 (1) 139- 153
- Hägerhäll, Caroline M (2005) Naturen i landskapsupplevelsen och landskapsupplevelsens natur. I: Johansson, Maria & Marianne Küller (red) *Svensk miljöpsykologi*. Malmö. Studentlitteratur
- Janssen, Jan och Laike, Torbjörn (2006) *Rum för återanpassning. Den fysiska miljöns betydelse inom ungdomsvården. En miljöpsykologisk översikt*. Statens Institutions Styrelse Rapport 2/06

- Johansson, Asanovska, Edgren & Jägervi (2009) *Ensamkommande traumatiserade flyktingbarn – fyra fallrapporter. Upphållstillstånd kan ge psykiatriska komplikationer*. Läkartidningen nr 18.
- Jordan, Martin (2015) *Nature and therapy – understanding counseling and psychotherapy in outdoor spaces*. England, CPI Group
- Kaplan, R. & Kaplan, S. (1989) *The Experience of Nature, A Psychological Perspective*. New York, Cambridge University Press.
- Kaplan, S. (1995) Toward an integrative framework. *Journal of Environmental Psychology* 15
- Kaplan, S. (2002). Some hidden benefits of the urban forest. i: Konijnendijk C.C. *et al. Forestry Serving Urbanised Societies. Selected papers from the conference held in Copenhagen, Denmark 27–30 August 2002, IUFRO World Series, vol. 14IUFRO, Vienna, 29*
- Kohli, R (2006) *Social work with unaccompanied asylum seeking*, Palgrave Macmillan 2006-12
- Küller, Rikard (2005) Miljöpsykologins uppkomst och utveckling i Sverige. I: Johansson, Maria & Marianne Küller (red) *Svensk miljöpsykologi*. Malmö. Studentlitteratur
- Kvale, Steinar och Svend Brinkmann (2009) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Andra uppl. Studentlitteratur AB
- Lisberg Jensen, Ebba (2008) *Gå ut min själ. Forskningsöversikt om hälsoeffekter av utevistelser i närnatur*. Statens folkhälsoinstitut
- Lisberg Jensen, Ebba och Ouis, Pernilla (2014) *Det gröna finrummet. Etnicitet, friluftsliv och naturumgängets urbanisering*. Stockholm. Carlsson bokförlag
- Malmsten Jenny (2012) *I transit- ensamkommande barn berättar* FoU-rapport 2012:1 Malmö Stad
- Mårtensson, Fredrika (2004) *Landskapet I leken. En studie av utomhusvistelse på förskolegården*. Institutionen för landskapsplanering, Alnarp
- Mårtensson, Fredrika, C.Boldemann, M. Söderström, M. Blennow, J-E. Englund, P. Grahn (2009) *Outdoor environmental assessment of attention promoting settings for preschool children*. Health & Place
- Nilsson, Gunilla (2016) Trädgårdsterapi för barn och unga – dicsiplinering eller frigörelse? I: Nilsson, Gunilla (red.) *Trädgårdsterapi*. Lund. Författarna och Studentlitteratur.
- Patel, Runa, Davidson, Bo (2003) *Forskningsmetodikens grunder. Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Tredje uppl. Lund: Studentlitteratur
- Perez, Enrique (2010) När den offentliga sektorn inte räcker till: integrationsarbete genom brobygggarverksamheten I Malmö stad. I: Malmsten, Jenny (red.) *Migrationsens Utmaningar inom hälsa, omsorg och vård*. FoU-rapport 2010:2. Malmö Stad

Pålsdottir, Anna-Maria , Dennis Persson, Birgitta Persson, Patrik Grahn (2014) *The journey of Recovery and empowerment Embraced by nature – Clients perspectives on nature-based Rehabilitation to the Role of the Natural Environment*. International journal of Environmental Research and Public Health ISSN 1660- 4601

Sahlin, Eva (2014) *To stress the importance of nature - Nature-Based therapy for the rehabilitation and prevention of stress-related disorders*. Swedish University of Agricultural Sciences. Alnarp.

Sallnäs, Marie (2000) *Barnavårdens institutioner, framväxt, ideologi och struktur*. Rapport: socialt arbete nr 96-2000. Stockholms universitet, Institutionen för socialt arbete.

Schmidtbauer, Pia, Patrik Grahn & Mats Lieberg (2005) *Tänkvärda trädgårdar – När utemiljön blir en del av vården*. Stockholm. Formas.

Sociala Resursförvaltningen (2010) *Koloniprojektet 2010 – En hälsofrämjande aktivitet för asylsökande ungdomar I transit*. Malmö Stad.

Socialstyrelsen (2013a) *Ensamkommande barn och ungas behov- en kartläggning av socialstyrelsen 978-91-7555-121-0 2013-11-37*

Socialstyrelsen (2013b) *Socialtjänstens arbete med ensamkommande barn och ungdomar – en vägledning. 978-91-7555-050-3*

Svenning, Conny (1999) *Metodboken. Samhällsvetenskaplig metod och metodutveckling*. Tredje uppl. Lorentz Förlag

Zivcic, I (1992) *Emotional Reaction of Children to war in Croatia*. Journal of the American Academy of Child Adolescent Psychiatry 1992; 32: 709- 713.

www.ivo.se/tillstand-och-register/sol-tillstand/hem-for-vard-eller-boende-hvb/
Datum 160322

www.migrationsverket.se/Andra-aktorer/Gode-mannens-roll.html Datum 160322

www.migrationsverket.se/Andra-aktorer/Gode-man/Om-barnet-far-stanna.html
Datum: 160322

www.migrationsverket.se/download/18.2d998ffc151ac387159a280/1463059120621/05+Aktuellt+om+maj+2016.pdf Datum: 160918

Bilagor:

Bilaga 1; baksidan av huset där uteplatsen finns. Bordet på bilden fanns inte när intervjun gjordes. Området med träden är området som benämns när vi pratar om ormar. Tomtgränsen går där det klippta gräset slutar.

Bilaga 2; visar odlingslotterna.

Bilaga 3; baksidan av huset.

Bilaga 4; baksidan av huset.

Bilaga 5; Frågor till intervjuerna

Bilaga 6; Stödord till intervju

Ett stort TACK till alla inblandade som gjort min uppsats möjlig, framförallt till mina handledare Pernilla Ouis och Anna-Maria Pålsdottir, som väglett mig i mitt arbete. Ni är stora inspirationskällor. Tack också till Marcus Herz som väglett mig in i det sista.

